

СПІВАНИК
ЛИЦАРЯ

Видання Куреня УСП ч. 15
“Орден Залізної Остроги” ім. Святослава Завойовника
Пласт – НСОУ

Співаник Лицаря

Київ – Львів
2004

Бі-Пі про Лицарів

“Колись, у давні дні, як ще лицар сміливий сидів на коні...” – це був чудовий образ, як у сталь закутий вершник надїжджав зеленими лісами у своїй блискучій зброї, з щитом і ратищем, маючи пір'ям, виграваючи своїм баским бойовим конем, досить міцним, щоб нести такий тягар, та повним вогню, щоб кинутись на ворога. А побіч нього – його джура, молодий юнак, його помічник і товариш, що теж одного дня стане лицарем.

А далі за ним – його дружина, гурток зброєносців, відважних і завзятих воячників, готових іти за своїм лицарем хоч і на смерть, якщо буде потреба. Це були тверді, вільні хуторяни давніх днів, що завдяки своїй відвазі й відданості своєму лицареві вибороли для своєї батьківщини не одну блискучу перемогу.

Під час миру, коли не треба було воювати, лицар щодня виїздив верхи, щоб пошукати нагоди для доброго вчинку для когось, що потребував допомоги, а особливо для жінок чи дітей, що могли опинитись у скрутному становищі. Коли він саме робив такі добрі вчинки, його звали “мандрівним лицарем”. Його дружинники, само собою, робили те ж саме, що й їхній провідник; зброєносці були теж завжди готові допомагати своєю дужою правицею тим, хто потребує.

Лицарі давніх днів – це були гурткові провідники, а їх зброєносці – пластуни.

Ви, гурткові й пластуни, дуже подібні до лицарів і їхніх дружинників, особливо коли понад усе ставите свою честь і робите все, що в ваших силах, щоб допомогти тим, хто в біді або потребує допомоги. Ваше гасло “Будь готов!”, а гасло лицарів було подібне: “Будь завжди готов!”.

Лицарство

Лицарство – тобто лицарський орден – було засноване яких 1500 років тому в Англії королем Артуром.

По смерті свого батька, короля Юдера Пендреґона, він жив у свого дядька, і ніхто не знав, хто буде королем. Він сам не знав, що він був сином померлого короля.

Тоді на цвинтарі знайшли великий камінь з встромленим мечем і з написом:

“Хто витягне з каменя цей меч, той стане повноправним королем усієї Англії”.

Всі найзнатніші лорди пробували витягнути меч, але ніхто не міг його зрушити.

Того дня відбувався турнір, і на ньому мав боротись і син Артурового дядька. Коли він прибув на площу Гор, побачив, що забув свій меч удома, і тоді послав Артура, щоб приніс меч. Артур не міг знайти меча і пригадав собі меч на цвинтарі. Він пішов туди, зразу витягнув його з каменя та поніс своєму братові. Після турніру Артур знову застромив меч у камінь. І знов усі пробували його витягнути, але не могли його зрушити. А коли Артур спробував, витягнув його зовсім легко. Тоді його проголосили королем.

Потім він зібрав багато лицарів і залюбки сідав з ними за великий круглий стіл; так і назвали їх “лицарями круглого стола”.

Святий Юрій

Їхнім патроном був св. Юрій, бо він єдиний з усіх святих був вершником. Він – патрон кавалерії і особливий святий Англії.

Він теж патрон пластунів в усьому світі. Тому пластуни повинні знати його історію.

Св. Юрій народився в Кападокії р. 303 перед Христом. Коли йому було сімнадцять років, став вояком кавалерії і швидко вславився хоробрістю.

При одній нагоді заїхав до містечка Селем, побіч якого жив змії; йому щодня давали пожерти одного громадянина, призначеного жеребом.

Того дня, коли прибув св. Юрій, жереб випав на донью короля Клеолінду. Св. Юрій вирішив, що вона не має вмерти; ви пішов боротись зі змієм, що жив недалеко на багнах, і вбив його.

Св. Юрій був прикладом того, яким має бути пластун. Коли він опинявся перед труднощами чи небезпекою, хоч яка велика вона не видавалась – навіть у вигляді змія – він не поступився їй і не злякався її, але виступив проти неї з усією силою, яку він і його кінь могли кинути в бій. Хоч невідповідно озброєний на таке змагання, бо мав тільки ратище, він кинувся у бій, зробив усе, що було в його силах, і кінець-кінцем успішно поборов труднощі, з якими ніхто не мав відваги змагатися.

Саме так пластун повинен братися до труднощів чи небезпечі – однаково, якими великими чи страхітливими вони йому не видавались би і хоч як погано озброєним не був би він до цього бою.

Він повинен виступити сміливо і з довір'ям; намагаючись побороти труднощі, він повинен ужити всіх своїх сил, які тільки має – і напевне матиме успіх.

День св. Юрія 23 квітня (у нас 6 травня – ред.). В цей день всі добрі пластуни ставлять собі окремим завданням задуматися над Присягою і Пластовим Законом. Пам'ятай про те найближчого 23 квітня і пошли привіти братам пластунам у всьому світі.

Лицарський кодекс

Лицарський закон наказував так:

1. Будь завжди приготований, завжди при зброї, крім хіба нічного відпочинку.
2. До чого б ти не брався, прагни здобути честь і добре ім'я – своєю чесністю.
3. Обороняй убогих і немічних.
4. Допомагай тим, що самі оборонитися не можуть.
5. Не роби нічого такого, що завдає комусь шкоди чи зневаги.
6. Будь готовий обороняти свою батьківщину.
7. Охотніше працюй за честь, ніж за зиск.
8. Ніколи не ламай своєї обіцянки.
9. Честь батьківщини борони своїм життям.
10. Краще чесно помри, ніж маєш ганебно жити.

Лицарство вимагає, щоб юнацтво вишколювалося радісно й охоче виконувало найтяжчі й найпідрядніші завдання та творило добро іншим людям.

Ось вам перші правила, з яких починали давні лицарі і від яких виходить і сьогоднішній Пластовий Закон.

Лицар (чи пластун) повсякчасно джентльмен. Дуже багато людей уявляє собі, що джентльмен мусить мати багато грошей. Гроші не визначають джентльмена. Джентльмен – кожний, хто дотримується шляхетних правил лицарів.

Байден Пауел. Пластування для хлопців. – Івано-Франківськ, 1999. – С. 227-230.

Вірні Богові і Україні!

Олександр Тисовський про Перший Головний Обов'язок

Треба підкреслити, що християнський моральний закон – віра батьків і прадідів наших, яка впродовж тисячі років зрослася з культурою нашого народу й витворила своєрідну красу нашого обряду – це наша найвища цінність, їй признаємо першість перед усіма іншими обов'язками і достосовуємо нашу пластову поведінку до засад християнської моралі...

Бути вірним Україні – це наш обов'язок, наше право й привілей, бо ж це значить бути вірним усьому, що цілком природно нам близьке, дороге й рідне...

Кожна чесна й добра людина любить своїх батьків, що її привели на світ, своїх братів-сестер, з якими зросла, свою рідну мову, якою вимовляла перші дитячі слова, першу молитву, пісню, яку співала рідна мати, – усе, що може назвати своїм рідним. Така людина хоче знати про минуле свого роду-народу. Вона гордиться його славою, чеснотою, боліе його недолею, нещастям чи хибами...

Тому кожний народ стає до бою в обороні своїх рідних, рідної культури чи землі предків. Це любов до свого рідного, а не ненависть до чужого каже таким воїнам брати зброю в руки.

Впродовж довгих віків наш український народ складає великі докази любови й вірності своїй спільноті. Від древніх княжих лицарів аж до новітніх воїнів, він боронив рідну країну і, хоч переможений, усе наново ставав і стає до бою зі злом, неправдою і насиллям.

Ми можемо бути горді на цю чесноту нашого народу, на його незломність у змаганні до справедливости, правди й добра.

Ми, пластуни, хочемо бути гідними наслідниками наших славних предків і готуватись до всіх небезпек та трудів, що можуть ставати на нашому шляху.

Багато наших друзів від початку існування Пласту довели й доводять вірність Україні своїми жертвенними трудами й змаганнями, а багато склало їй найвищу жертву – своє молоде життя.

Але, хоч готові на все, ми хочемо жити й цілим нашим життям доводити любов і вірність рідній спільноті.

Наш великий поет Іван Франко залишив нам, немов світляний дороговказ, свої слова, свій заклик:

“Кожний думай, що на Тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати Ти одвіт!”

Це почуття відповідальності кожного з нас за долю рідної спільноти каже нам добро всіх українців, української культури і цілої нації ставити вище своєї вигоди, користі, своїх особистих справ чи справ якогось гурта людей.

Завжди пильно дбаймо про те, щоб ту любов і вірність ми виявляли більше ділами, ніж святочними словами, як кажуть – “на показ” чи на сцені. Якби наші слова не покривалися з ділами в щоденному приватному житті, то це була б, за словами Шевченка, “великих слів велика сила, а більш нічого”...

Життя в Пласті. – Торонто – Дітройт, 1961. – С. 84-87.

Отче наш

Отче наш, Отче наш, Отче наш!
Ти, котрий еси на небі,
Нехай святиться ім'я Твоє, Отче наш!
Нехай прийде царство Твоє,
Нехай буде воля Твоя,
Як на небі, так і на землі, Отче наш!

Хліб щоденний наш
Дай сьогодні нам
І прости нам провини наші,
Як і ми їх прощаємо
Довжникам нашим.
Отче наш, Отче наш, Отче наш!

І не введи нас у спокусу,
Але ізбави нас від лукавого, Отче наш!

Царю небесний

Царю Небесний, Джерело світла,
Твоїм промінням встели нам шлях,
Щоб в душах наших радість розквітла,
Щоб запалала віра в серцях.

Царю Небесний, Всесильний Боже,
Мудрість і силу й ласку нам дай,
Щоб подолати діло вороже,
Визволить рідний батьківський Край.

Царю Небесний, Боже Єдиний,
Будь нам зорею в ночі тривоги,
Знаком, що з нами кожну хвилину
Сила і Правда, з нами наш Бог.

Ще не вмерла Україна

Ще не вмерла Україна, і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу, тіло ми положим за нашу свободу.
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Станем, браття, в бій кровавий від Сяну до Дону
В ріднім краю панувати не дамо нікому;
Чорне море ще всміхнеться, дід Дніпро зрадіє,
Ще у нашій Україні доленька наспіє.

Приспів.

А завзяття, праця щира свого ще докаже,
Ще ся волі в Україні піснь гучна розляже,
За Карпати відоб'ється, згомонить степами,
України слава стане поміж народами.

Приспів.

Зродились ми

Пісня проголошена славнем Організації Українських Націоналістів (ОУН). Автор слів – Олесь Бабій – поет, прозаїк, перекладач і літературознавець, член ОУН, польський політв'язень, автор поеми "УПА". В час національно-визвольної боротьби ОУН і УПА славень набув всенародного значення українського національного "вірую".

Зродились ми великої години
З пожеж війни і з полум'я вогнів,
Плекав нас біль по втраті України,
Кормив нас гнет і гнів на ворогів.

І ось ідемо в бою життєвому
Тверді, міцні, незламні, мов граніт,
Бо плач не дав свободи ще нікому,
А хто борець, той здобуває світ.

Не хочемо ні слави, ні заплати,
Заплатою нам розкіш боротьби,
Солодше нам у бою умирати,
Як жити в путах, мов німі раби.

Доволі нам руїни і незгоди,
Не сміє брат на брата йти у бій.
Під сино-жовтим прапором свободи
З'єднаєм ввесь великий нарід свій.

Велику Правду для усіх єдину
Наш гордий клич народові несе:
Батьківщині будь вірний до загину,
Нам Україна вище понад все!

Веде нас в бій борців упавших слава,
Для нас закон найвищий та наказ –
Соборна Українська Держава
Вільна, міцна, від Тиси по Кавказ!

Цвіт України

Пластовий славень – це наша урочиста пісня, що закріплює дух, додає віри й завязання поборювати труднощі, які намагаються припинити розгін пластунів на дорозі до великої цілі. Тут є дві частини різного походження, але згідні змістом. У першому куплеті співаємо про те, якими ми намагаємося бути і яка наша ціль: працювати в Пласті для України так, що виросте з нас нове громадянство, яке, живучи в душі Пласту, забезпечить краще майбутнє українському народові. Другий куплет до половини є віршем Івана Франка п.н. "В дорогу", але дещо зміненим, щоб знайшла в ньому вислів ідея Пласту. Іван Франко бачить у цілій природі лад, ба навіть такі буйні сили, як сонце і вітер, у своєму безупинному русі "знають свій шлях". За їхнім прикладом люди, що люблять мандрувати й уважають себе "дітьми сонця" й братами вітру (тут ми наче додаємо: як ось ми, пластуни), повинні теж братись до діла й знати, куди їм треба йти в житті. До "цілі життя" веде нас найкраще Пласт.

Слова славня Пласту уклав Олександр Тисовський (подані вище пояснення теж належать йому), а музику написав видатний композитор, відомий творець українських маршів, Ярослав Ярославенко, який був також автором тексту і музики Маршу товариства "Сокіл-Батько".

Цвіт України і краса,
Скобів орлиний ми рід,
Любимо сонце, рух, життя,
Любимо волю і світ.

Пласт – наша гордість і мрія,
Любій Отчизні наш труд,
Буйний в нім порив, надія,
В Пласті росте новий люд.

Браття, пора нам стати в ряд,
Стяг пластовий підняти,
Славу Україні придбать!

Сонце по небі колує,
Знають і хмари свій шлях,
Вітер невпинно мандрує
По Україні полях.

Ми ж сонця ясного діти,
Вольного вітру брати,
Мали б в безділлі змарніти,
Цілі життя не знайти?!

Браття, пора нам стати в ряд,
Стяг пластовий підняти,
Славу Україні придбать!

Гей, Пластуни

Автором слів є відомий український поет, драматург і педагог родом з Херсонщини Спиридон Черкасенко. Музику славня пластунів Закарпаття, так само як і до славня "Цвіт України", написав Ярослав Ярославенко. Олександр Тисовський пише: "Цією святочною піснею закарпатських пластунів нераз закінчуємо наші сходини чи зустрічі. Тоді співаємо її у поставі «струнко»".

Гей, пластуни! Гей, юнаки!
Ми діти сонця і весни,
Ми діти матері природи!

До нас шумить зелений бір,
В ліси, поля, до вільних гір,
На ясні зорі, тихі води! (2)

Гей, пластуни! Гей, юнаки!
Життя – не жарти, не казки,
А праця, бурі і негоди!

Гартуймо ж наш юнацький дух.
Юнацьке гасло: воля й рух!
Ніщо нам лихо, ні пригоди! (2)

Гей, пластуни! Гей, юнаки!
Народу вольного сини,
Сини краси, сини природи,

Не зломимо своїх присяг,
Веде нас гордо вольний стяг
До щастя, слави і свободи! (2)

Пластовий обіт

Обіт складається з двох окремих частин: перша строфа творить вступ, а дальші чотири строфи – зміст обіту. Слова обіту склав д-р О. Тисовський у час першої світової війни, а музику на народний мотив уклав Юрій П'ясецький. Вперше виголосила його як присягу тодішня 1 чота пластового полку (потім куреня) ім. Петра Конашевича-Сагайдачного у Львові 19 грудня 1916 року на своїх перших чотових сходах. Саме тому у вступі йдеться про умови воєнного часу. Дрот пояснював: "...у вступі з'ясовано умови воєнного часу, серед яких пластова молодь складала присягу на вірність Україні. І хоч проминуло від першої світової війни декілька десятиліть і умови змінилися, то боротьба за правду і Добро, за волю і справедливість іде безперервно далі. Свідомі цього і для пам'яті про пластунів тодішнього і дальшого часу, з якими лучать нас ті самі ідеї і цілі, залишаємо цей вступ без змін". Сам обіт складається з 4 строф відповідно до 4 слів пластового гасла "СКОБ". Кожна строфа пояснює одне слово гасла. Олександр Тисовський коротко окреслив значення кожного з них: силу маємо плекати, щоб український народ здобув волю і мав силу її завжди оборонити, щоб став могутнім і щоб ми, українці, почували себе бадьорими, а не оспівували журбу й смуток, наче якісь невольники. Ми, пластуни, маємо ширити красу й радість, незважаючи на всі труднощі, бо лише вони дають розраду народові. Ми, пластуни, ведемо життя в таборах, на прогулянках у лісах і полях, серед трудів і пригод, щоб пізніше боротьба з труднощами в житті не була нам дуже важкою, а наші вправи в слідженні, зарадності, спостережливості тощо дають нам опісля змогу передбачати й пізнавати небезпеки, що їх прийдеться нам нераз обережно оминати. Вкінці ж треба нам розвинути в себе бистроту ума, щоб зрозуміти історію нашого народу, знайти причини різних невдач і підшукати способи, як поліпшити долю батьківщини.

В пожежах всесвітних, у лунах кривавих,
Під громом гармат, у важкій боротьбі,
На лицарську честь і на предківську славу
Вітчизні обіти складаю такі.

Плекатиму силу і тіла, і духа, –
Щоб нарід мій вольним, могутнім зростав,
Щоб в думках журливих невольнича туга
Замовкла, а гордо щоб спів наш лунав.

Красу я і щастя по всій Україні
Ширитиму, власний забуду свій труд,
Щоб чола розхмарив і випрямив спину,
Щоб зір зняв до неба відроджений люд.

Я працю й невдачі, всі злидні й недолю
Прийму як завдання великої гри,
З життям поборюсь, як з трудами у полі,
Мину обережно зрадливі яри.

А летом крил скоба під хмари полину
І бистро розгляну всю землю мою,
Промірю тернисті шляхи України,
До щастя Вітчизну мою поведу.

При ватрі

Вперше вірш "При ватрі" був опублікований в журналі "На Сліді" в 1936 році. Текст написав Юрій Старосольський (син Великого Канцлера Ордону Лицарства Залізної Остроги, бойовик УВО, другий Начальний Пластун), а музику уклав Юрій П'ясецький (був також автором мелодії Пластового обіту). Обов'язковою при закінченні таборової ватри пісня стала одразу після відновлення Українського Пласту в німецьких таборах для переселенців (орієнтовно 1945 рік). У початковому варіанті було п'ять строф. Сьогодні друга з них (у тексті виділена курсивом) не виконується.

Сірили у сумерку півночі шатра,
Застиг, мов у чорному безрусі, ліс,
Лиш ясним промінням іскрилася ватра
І сипала зорям привіт.

Завмерло життя у карпатському борі,
І тільки у гущі кричала сова.
З-над ватри неслися ген-ген, аж під зорі
Юнацької думи слова.

Над ватрою постаті юні, хлоп'ячі,
Заслухані в золото слів, що лились,
Про славу минулу, про мрії гарячі,
Про волю, що прийде колись.

Заслухались кедри ґорґанської ночі,
І гомін ішов по долинах, верхах,
Горіли завзяттям юнацької очі,
І сила родилась в серцях.

Погасло багаття, горіли ще мрії,
Кінчила свій лет заворожена ніч,
Далеко на сході горіли обрії,
Воскреслій зірниці устріч.

Молитва перед споживанням їжі

Господи, Боже Всевишній, дякуємо Тобі за цю їжу, що в щедрості Твоїй споживати будемо.

Благослови і освяти її, дай нам здоров'я, бадьорості та енергії, щоб ми досконало виконували волю Твою.

Амінь.

Молитва після споживання їжі

Дякуємо Тобі, Боже, що наситив нас Твоїми земними дарами.

Подавай їм кожному, хто їх потребує, і дай нам духовну поживу для спасіння наших душ.

Амінь.

Молитва українських націоналістів

Цю молитву написав Осип Мацак ще в 1936 році, коли перебував як політичний в'язень у львівській тюрмі Бригідки. Молитва поширилася серед його колег в тюрмі, серед яких було багато пластунів, й стала загально знаною в середовищі української націоналістичної молоді. Кожен вояк УПА від Головного Командира Романа Шухевича зобов'язаний був знати і знав цю молитву напам'ять. Подаємо первісний варіант.

Україно свята, мати героїв, зійди до серця мого.

Прилинь бурею вітру кавказького, пошумом карпатських ручаїв,

Славою воїв Завойовника, батька Хмеля тріумфами,

Ревом гармат революції, радісним гомоном Софійських дзвонів.

Нехай моя душа в тобі відродиться, славою твоєю опроміниться,

Бо ти, пресвята, все життя моє, ти все щастя моє.

Дзвони мені брязкотом кайдан, скрипом шибениць в понурі ранки,

Принеси мені зойк катованих в тюрмах, льохах, концтаборах,

Щоб віра моя була гранітом, щоби зросло завзяття й міць,

Щоб сміло йшов я у бій так, як ішли герої

За тебе, свята, за славу твою, за твої святі ідеї,

Щоб пімстити ганьбу неволі, стоптану честь, глум катів твоїх,

Невинну кров розстріляних під Базаром і Крутами

І тисячі безіменних борців твоїх,

Що кості їх розкидані або тайком загребані...

Спали вогнем, життєтворная, квалісьть у серці моєму,
Нехай страху не знаю я, не знаю, що вагання.
Скріпи мій дух, загартуй волю,
У серці замешкай моєму.
В боях, в тюрмах рости мене до ясних чинів для тебе.
А в чинах тих хай знайду смерть,
Солодку смерть в трудах для тебе
І розпливуся у тобі я і вічно житиму в тобі,
Свята Україно моя, відвічна і непоборна.

Українці – нація лицарів

Богдан Кравців про українську військову традицію

Сказав хтось, що Українці хліборобський народ, народ гречкосіїв і селяків, які тільки й те знали і знають, що орати і сіяти, косити і жати, коротко – хлібороби. В мирні часи 19 і початку 20 віку цей погляд був панівним. Так дивилися на Українців й українську націю письменники й поети, закохані в поля й село, зацікавленні яких і не виходили поза круг світу тихих річок, тихих ставків.

Про зброю, про те, що і в Українців є своя власна військова традиція, що в нашій історії були не тільки епізоди, але цілі епохи, коли брязкіт української зброї дивував і тривожив світ – визнаючи мирної, селянської ідеології не говорили. Історичні факти соромливо замовчувано, щоб не подумали часом люди, що ми – скажимо по-сучасному – мілітаристи. Вислід був такий, що ми ще й досі не маємо своєї держави, не зважаючи на те, що український елемент в чужих арміях був і є найбільш бойовим, найбільш видержливим і загартованим, одним словом найбільш військовим...

Це тільки вже останніми десятиліттями, після першої світової війни, після перших спроб здобути і закріпити збройною рукою українську державність – Українці спочатку трохи несміливо почали заперічувати і стверджувати, що їх руки привикли не тільки до чепіг і батога, але що вони вміють тримати і володіти і шаблею, і рушницею, і кулеметом, і гарматою.

І коли затих гомін зброї визвольних змагань і повстанської боротьби 1918-1921 років – почалося шукання, листування історії, відгребування з попелу забуття того, що горіло величним вогнем завзяття й героїзму, що гомоном великих степових боїв і чвалу козацької кінноти і брязкоту їхніх шабель лунало в таких, єдиних у своєму роді піснях, як в пісні "Гей, не дивуйтесь" про бій під Дашевом із Поляками, про Нечая чи про Морозенка

Ми почали стверджувати, що в похованнях доісторичної і ранністоричної доби на Україні не тільки горшки і миски, не тільки рала і жорна, але є в них і зброя – колись кам'яні сокири, кремінні ножі і стріли, потому залізні мечі, луки, списи й топори.

Ми почали листувати літописи і хроніки княжої доби, і "Слово о полку Ігоревім", і літописи козацькі, і зачарувалися барвистою казкою боїв,

походів і поразок, описаних і звеличених там. І знову ж збагнули ми, що писання про мирних гречкосіїв, хліборобів – ні при чому, що славу Володимирового Києва і славу козацької України встановляла таки зброя.

У “Слові про похід Ігоря” ми ізнайшли вже не тільки спів Бояна і плач Ярославни, а й те, як “Ігор стягав ум своєю силою, гострив мужністю своє серце” і “наповнившись ратного духа, наводив свої хоробрі полки на землю Половецьку за землю руську”. Разом із Буй-Туром Всеволодом ми захопилися його славними кметями “під трубами повитими, під шоломами виколиханими, на кінці копія викоханими”, що “їхні луки напружені, сагайдаки відчинені, шаблі нагострені”. І разом з Ігорем нас заповнювала охота “зламати списа кінець поля Половецького – голову свою скласти, або шоломом води із Дону напитися”.

Із історичних пісень ми стали вибирати вже не ті про плач невольників, про поворот на “ясні зорі і тихі води”, але такі, як про оборону Ведмедівки, в якій у відповідь на пораду ведмедівських міщан старий дід одписує:

“Ми не будем коритися,
Ой і єсть у нас те ясне ружжя,
Ми будем боронитися”.

І в Шевченковому Кобзарі нас почали полоняти не балади про “Причинних”, “Катерин” і “Тополю”, а образи славного минулого України, козацької волі, часів, коли з Чигирину кликали “великі дзвони, щоб сіддали хлопці коні, щоб мечі-шаблі гострили, та збірались на весілля, на веселе погуляння, на криваве залицяння”. І тоді щойно ми зрозуміли Шевченків заповіт, що треба “миром-громадою обух сталить, та добре вигострить сокиру та й заходиться вже будить хиренну волю”...

І тоді вкінці збагнули ми, що роки 1917-1921 на Україні – це не тільки “їхав козак на війноньку” чи “Зажурились Галичанки”, а що це роки відродження української зброї, що це роки великої ненаписаної ще епопеї українських армій, що це роки боїв за Львів і Київ – легенда 1 Листопада, Крут і Базару... Що це ж уперше по століттях незвичні українські руки взяли за зброю, щоб як в минулому – в княжу і в козацьку добу – землі української боронити, славу України встановляти.

Не скінчилися ці роки для нас програною чи поразкою. Не має значення те, що нам не повелося здійснити в той час наших мрій і бажань – здобути незалежність Україні. Тож у ті роки почалося велике рушення: Українці доказали собі і світові, що вони не смерди тільки, не чорнороби, не раби. Що вони нащадки вільного народу, нації, яка в минулому була передмур’ям Європи і хоче бути сьогодні господарем на вільній землі. Боями за Львів, і за Київ, легендами Крут і Базару

доказали вони, що вміють тримати зброю і коли треба вмирати за честь і славу рідної землі.

Рушення почалося, і його вже не спинити. Воно сколихнуло українським народом до найдальших глибин. Воно визволило сили, про існування яких ми й не здогадувалися і навіть мріяти чи снити боялися.

Історія недавнього минулого, історія останніх років повна доказів цього рушення. Прикладів боевого духа і посвяти ми могли б вибирати безліч з боротьби українських повстанців, з боїв і походів Української Повстанчої Армії й інших військових формацій останньої війни.

І саме те каже нам вірити, що Українці знайшли себе, що збройного походу України не зупинити нікому й нічому.

Богдан Кравців. Збройне рушення України // Молоде Життя. – 1954. – Ч. 5 (116). – С. 1-2.

Гей, нум, хлопці, до зброї

Гей, нум, хлопці, до зброї,
На герць погуляти!
Слави добувати.

Приспів:
Ой чи пан, чи пропав –
Двічі не вмирати,
Гей, нумо, хлопці, до зброї!

Гей, гукнемо з гаківниць,
Вдаримо з гармати,
Блиснемо шаблями!

Приспів.

Нам pomoже святий Юр,
Ще й Пречиста Мати
Турка звоювати!

Приспів.

Засвистали козаченьки

Засвистали козаченьки
В похід з полуночі;
Виплакала Марусенька
Свої ясні очі.

“Не плач, не плач, Марусенько,
Не плач, не журися,
А за свого миленького
Богу помолися”.

Стоїть місяць над горою,
Та сонця немає.
Мати сина в доріженьку
Слізно проводить:

“Іди, іди, мій синочку,
Та не забаряйся,
За чотири неділеньки
Додому вертайся!”

“Ой рад би я, матусенько,
Скоріше вернуться,
Та щось мій кінь вороненький
В воротах спіткнувся.

Ой Бог знає, коли вернусь,
В яку годину;
Прийми ж мою Марусеньку,
Як рідну дитину!”

“Ой рада б я Марусеньку
За рідну прийняти,
Та чи ж буде вона мене,
Сину, шанувати?”

“Ой не плачте, не журітесь,
В тугу не вдавайтесь:
Заграв мій кінь вороненький –
Назад сподівайтесь!”

Хтось та й вродиться

Хтось та й вродиться з нас, нещасливих,
Я не знаю, яким був мій рід.
Пресвята Богородице Діво,
Вирушаєм сьогодні в похід.

Затріпочуть хоруговки крилами,
Запорізький лунатиме марш.
Не заручені ми із милими,
Цілий полк неодружений наш.

Помолюсь я і в путь, так, як водиться,
Треба йти до чужих вже сторін –
Борони ж Ти мене, Богородице,
Щоби я не потрапив в полон.

А якщо ненароком загину,
Поховають мене серед дня,
Понесуть на руках побратими,
Поведуть вороного коня.

Товариші ударять з мушкетів,
Загримить полковий тулумбас;
Дух мій, Діво, тоді вже одлетить
Аж на Січ, в Україну, до нас.

Птаха на ймення Нахтігаль

Пісня з репертуару гурту "Кому вниз"

Мандрував хтось краями та зіткнувся із стіною,
Та й пробив головов так, що бризнула кров
В синє небо зірками.
Славно, їй-богу, ті зірки запалали,
І тоді мені батько сказали,
Щоб я вже збирався в дорогу.

Славна дорога пролягала лугами.
Я йшов і шукав, хто був смерть,
А тепер кого братом назвали.
А він тихо стояв за моїми плечима.
Він спокійно стояв і дивився на мене
Скляними очима.

А за горою в гаю виднілася рідна стріха,
Стріха ховала тихо їверову сталь.
Я ж на прохання мами ішов з чистими руками,
Та в серці моєму лунко співав Нахтігаль!

Дай мені руку; кличе славно дорога.
Ми підемо по ній у навколишній світ
Під проводом Бога.
Та той брат лиш стояв на суцвітті калини,
Його пальці судомно стискали
Тіло моєї дитини.

А за горою в гаю виднілася рідна стріха.
Стріха ховала тихо гверову сталь.
Я ж на прохання мами ішов з чистими руками,
Та серце моє ущент розривав Нахті'галь!

Буде нам з тобою що згадати

Пісня УПА, записана в Заліщицькому районі Тернопільської області у 1958 році.

Буде нам з тобою що згадати
Після довгих збавлених ночей.
Вивчив я далекий звук гарматний
І тривожний блиск твоїх очей.

Твої очі – квіти темно-сині
На узбіччі радісних доріг.
Чи зустрінемось з тобою знову
На своїх дорогах бойових?

Будуть стрільна розриватись глухо
І дрижати в вибухах земля.
Вийдеш ти в ту сторону – послухай,
Де в багряних полум'ях поля.

І почуєш грізну борню волі,
І вкриється кров'ю битий шлях.
Будуть хлопці йти суворочолі
В сіруватих, наче ніч, рядах.

І пройдуть вони безмежним краєм
Крізь руїни сіл, дерев і трав.
І напевно ти тоді згадаєш,
Хто любов і мужність поєднав.

Звитяга, вперед (Марш “Звитяги”)

Пісня написана влітку 2002 року спеціально для підтабору “Звитяга” Ювілейної Міжрайової Пластової Зустрічі (ЮМПЗ) 2002. Автор слів та музики ст. пл. Ярослав Юрчишин, ОЗО. Останній куплет складався безпосередньо на таборі поблизу Крехівського монастиря майже всім проводом табору юнаків (найбільше долучився пл. сен. Павло Білоус, ОЗО).

Ти чуєш: крок карбує ряд,
У ньому всім нам місце стати,
Бо кожен з нас тепер вояк,
Народжений перемагати.

Нехай тремтять всі вороги,
Неначе псів брудних ватага.
Навік замовкнуть вже вони:
На їх шляху стає "Звитяга"!

Приспів:
"Звитяга", вперед, вперед!
На труднощі не зважай!
"Звитяга", вперед, вперед!
"Звитяга", перемагай!

Лише вперед! Нових висот
Кров Святослава вимагає.
Бо хто тремтить, немов осот,
Той не живе і не вмирає.

Нас кличе Русь, її кордон
Для нас дороговказом буде.
І не існує перепон,
Які "Звитяга" не здобуде!

Приспів.

В Чорне море кров Дніпром тече

Походження пісні невідоме, але точно давнє, можливо й козацьке. Співалась в УПА, зокрема у варіанті під назвою "Чорна хмара гомоном гуде". Широкої популярності пісня набула на початку 90-х років ХХ століття.

В Чорне море кров Дніпром тече, (2)
Там Січ наша, гей-гоп, там Січ наша,
Там Січ наша на москаля йде.

Попереду отаман іде, (2)
Під ним коник, гей-гоп, під ним коник,
Під ним коник так сумненько йде.

"Ой ти, коню, коню вороний, (2)
Скажи мені, гей-гоп, тай скажи мені,
Скажи мені, чом такий сумний".

"Як же мені веселому быть, (2)
Як степами, гей-гоп, тай долинами,
На Україну москалі ідуть".

Не страшна нам в лютім бою смерть, (2)
Бій приносить, гей-гоп, бій приносить,
Бій приносить славу, волю й честь.

Чорне море кров'ю протече, (2)
Як з України, гей-гоп, з України
Москаль клятий додому втече.

Юначе, ти знай

Там, де лани і розлогі степи,
Там, де обрій сіножать,
Там, де ліси і безліч курганів,
Там, де румовища хат.

Приспів:

Юначе, ти знай, там є твій рідний край,
Юначе, там твій рідний край,
Юначе, ти знай, там є твій рідний край,
Юначе, ти знай і пам'ятай. (2)

Там, де багріє кров'ю земля
Славних України синів,
Там, де вогнем палають села
І стогін іде із степів.

Приспів.

Там, де князі зустрічали орду,
Там, де козацтво лягло,
Там, де в Карпатах боролись стрільці,
Коли розбивали ярмо.

Приспів.

Докняжа і княжа доба

Оцінка княжих часів пластуном Михайлом Колодзінським

Український нарід має вроджені військові прикмети, які його окреслюють як нарід войовників. У війнах з іншими племенами, расами й урешті степовими народами виявили наші предки свіжу буйність і стихійний розгін. Важче було з дисципліною й військовою організацією. У кожному разі старі слов'янські вої були першоякісними вояками та вміли ставити чоло грецьким фалангам. З надто пливкої маси воїв витворили київські князі знамениту армію, яка в той час належала до перших у світі. Тяжко повірити, що наше державне життя почалося з приходом варягів до Києва і що варяги дали підставу під військову могутність княжої України. Безперечно, що варяги внесли в ряди українських воїв почуття дисципліни, але таємниця добірности княжої армії лежала в крові й прикметах українського народу. Варязькі дружинники виконували радше ролю сердюків, а боротьбу з степом вів таки український нарід. У боротьбі з степовими ордами розвивалося українське лицарство, що було “під трубами сповите, під шоломами колихане, кінцем копій годоване”. Ця пісня характеризує нам тодішнє життя українського народу. Жінки родили під звук воєнних труб, молоді юнаки скоро вдягали шолом, а поживу треба було добувати кінцем копії. Україна являла з себе в тому давньому часі воєнний табір і в цьому таборі виростали войовники, яких Олег, Ігор, Святослав та Мономах водили на підбій світу та Чорного моря. Грецький письменник Лев Діакон пише, що Святослав “усе юнацтво підняв до походу, зібрав 60.000 війська, крім обозів”. У цьому числі лежала також таємниця успіхів Київської Держави, а пізніше успіхів Хмельницького. Наші предки розуміли як слід свою місію та йшли воєнним ладом та густими лавами на степового ворога і Грецію, яка була перешкодою Україні на її дорозі в Західну Європу, де поставали в той час нові культурні осередки...

Болгарські походи Святослава залишили нам у пам'яті його геройство й лицарськість. Святослав виповідав війну словами “Іду на ви!” Це була своєрідна лицарськість, яка впливала з почуття власної сили. Крім лицарськості залишив нам Святослав ще вислів, що є гордістю нашої нації. Перед рішачою боротьбою над Доростолом (теперішня Силістрія над Дунаєм) Святослав промовляє до свого війська подібно, як Ганнібал по переході Альп. Не закриває він сили ворога, ані тяжкого положення,

але апелює до слави й хоробрости, тих найважливіших прикмет наших предків. “Пропаде та слава, як тепер соромно уступимо перед греками. Від предків одержали ми мужність. Пригадаймо ж, яка непереможна була до цих часів наша сила, й міцно биймося за своє спасіння. Це не наш звичай втікачами йти додому. Нам або жити з перемогою, або славно полягти, як слід хоробрим мужам”. Як відомо, Святослав заплатив життям на Дніпрових порогах за свої великі заміри й не мав часу виконати свої далекі й широкі пляни. Але постать князя-лицаря залишилася нам світлою й могутньою. Постаттю одного з найбільших войовників у нашій історії.

Був це великий войовник, лицар без закиду й вірний товариш своїх дружинників. Його клич “Поляжемо, а не осоромимо української землі, бо мертві не мають сорому” займає чолове місце в моральних засадах військової доктрини українських націоналістів. Мусимо присвоїти собі цей погляд, що кожна армія є на те, щоб ворога побити або лишити по собі міт слави. Ми мусимо вже раз зрозуміти, що тільки перемогою над нашими ворогами можемо здобути українську державу й що ту перемогу осягнемо тоді, як у нас буде гаряче бажання не осоромити української землі, якою маємо володіти. В наших воєнних планах мусить бути на першому місці українська земля й рішучість здобути її й оборонити...

Витяги із праці “Українська воєнна доктрина”, виданої у 1940 році.

Легіонер

Музика і слова: Олександр Веремчук (гурт “Рутенія”). Пісня з репертуару Костя Єрофєєва.

Колони вирушають в дальній шлях.
Над кожною когортою свій стяг,
У кожного загону власна путь,
Для кожного накреслено маршрут.

Приспів:

Шикуйся в когорті, легіонер.
Може, хтось знов зазіхне на імперію.
У тебе є право померти за герб.
За світле майбутнє гетер в кафетерії

Сталеві м'язи з міцністю лещат,
Щелепи випинаються, блищать.
Правофлангові зростом з Колізей,
Колючий погляд крицевих очей.

Приспів.

Наказ: убити і перемогти,
Життя – не перепона для мети.
Мечі стинають голови підряд,
Чи ти живий, про те не зна Сенат.

Приспів.

Скіф Хома

Слова: Ю. Мозолевський

Безкрайній степ і кургани... кургани... кургани... Глибинний світ далекої і неповторної Скіфії. Кожен курган зберігає у своїй глибині таїну людських мрій, надій та незбагненого духу, який живим вогнем відлунюється у наших звичаях, обрядах, піснях. Дивними часом є переплетіння людських долі. Хомина могила зберігає у своєму серці гордого скіфа, що затис у правиці меча. Над ним похований запорізький козак із своєю сестрою – шаблею. А ще вище знайшов свій останній притулок кобзар Хома, знищений голодомором 33-го. Їх вічні душі зорями дивляться на нас з неба... і знають, вочевидь, відповіді на болючі питання: звідки ми, хто ми і куди ідемо...

Жив та й був скіф Хома,
До звияг неситий.
Як наїла чума –
Та й пішла косити.

Приспів:
А дівчина Хомина
Поїхала до млина,
Вертається із млина –
Хоми уже нема.

Треба ж статись тому –
Від чуми не згинув!
Стріли турки Хому,
Козака з Чигрина.

Приспів.

Дід мій землю любив –
Мав комори повні.
Але він заробив,
Як Хома на вовні.

Приспів.

Я іще на коні
В світ лечу великий,
Ще не скоро мені
Гратимуть музики!

Приспів.

Схрещені стріли

Слова і музика ст. пл. Ярослава Юрчишина, ОЗО. Пісня написана в 2000 році у Львові в честь патрона куреня "Орден Залізної Остроги".

Ой, Дніпро-ріка, круті береги,
Сила силу міряє.
Ой, Руська земле, далеко єси,
В святість твого ймення віруєм.

Попереду враг і позаду враг,
Аж земля горить під комонними;
Та у Святослава вої вибрані,
Не злякаєш їх перепонами.

Мусим, як один,
Ми до бою стати,
Бо чекає жона мужа,
А сестра – брата.

Виступає князь, кінь копитом б'є,
Дивиться на-gridні князь та каже:
"Клянусь Перуном, хоч нас мало є,
Та, на що ми здатні, покажем!

Хто у бою впав, сорому не йме –
Вдячністю нащадки згадають;
Тож, хто заслабий, – хай зараз іде.
Підійміть хоругви – рушаєм!"

Коні зірвались,
У бій понеслись,
Знову стала руська слава,
Стала, як колись!

Вдарила стріла у щит кований,
Друга враз при ній хрестом стала;
Тим щитом юнак князя заступив,
Наказ на віки було дано.

Хрест з стріл збережи,
У серце вложи, –
Не розітнуть тоді твого серця
Зневіри ножі.

У буремний час
Згадай князя глас!
Перемогу або смерть вітаймо –
Інше не для нас!

Величальна Русі

Пісня середини XII ст.

О, світла-світлая,
Диво-красно украшена, земле руська.
І многими красотами дивная єси.

Ріками многоводними, горами високими,
Нивами хлібними дивная єси.

Лісами дрімучими, звірами неліченими,
Птицями небесними дивная єси.

Городами кріпкими, князями грізними,
Храмами благоліпними дивная єси.

Многим єси сповнена, земля руськая,
О правовірная, віра православная.

Мати яснозора

Пісня з фільму "Данило, князь Галицький"

На світанку чути голос дзвону,
Плаче Русь, як жалібна вдова,
Від Карпат до голубого Дону
Тужать трави, квілять дерева.

Встань із листя, встань з трави,
Встань з крутого звора!
Хоругва до хоругви!
Прапор до прапора! Гей!
Прапор до прапора!

Кров у землю поклади,
Щоб звелася з горя
Мати яснозора,
Мати яснозора!

Городи зруйновані ордою,
Честь пробита, правда на ланці.
Русичі, готуйте вірну зброю,
Блискавки підгострюйте в руці!

Встань із листя, встань з трави...

Не мечем озвався брат до брата,
А добром, що їх в одне звело.
Стане Русь велика і багата,
Витре сонцем зболене чоло.
Встань із листя, встань з трави...

Пісня про Данила

Слова і музика: І. Буцак

Хоч надходили татари,
Наче градовії хмари,
Боронитись він зумів,
Збудував і Холм, і Львів.

1,2,3,4... На горі біліють мури
Храму Переможця Юра,
Це ж король Данило звів
Галицьку столицю Львів.

І за вірних оборону
Він святу дістав корону,
За своє велике діло
Галицький король Данило.

1,2,3,4... А під ратушею леви,
Вірні слуги королеві.
Це ж король Данило звів
Галицьку столицю Львів.

Пісня про обступлення татарами Києва року 1239 від Різдва Христового

Автор: ст. пл. Ярослав Юрчишин, ОЗО. Пісня створена за аналогією балад-речитативів княжої доби, які до нас в оригіналах, на жаль, не дійшли. Кращим зразком пізніх речитативів можна назвати "Слово о полку Ігоревім...", яке дійшло до нас у переписі. До цієї форми зверталися українці всіх поколінь. Серед сучасних бардів цей тип пісень розвивають Василь Жданкін та Едуард Драч. Пісня написана після знайомства львівських та київських пластунів на спільних заходах у 2001 році – зустріч Папи Римського, Дні Пласту в Києві, Орликіаді.

Темінь часу минуло з тих буремних віків,
Як наш злотоверхий Київ хан Батий обступив,
Татарва обсіла кручі старого Дніпра, –
Місто тоді боронили галицькі вої князя Данила.

Руська земле, славна во віки еси,
Твої діти зупинили татарські орди.

Хмари небо закривають, темінь світ огорта.
Б'ються хоробро вої тисяцького Дмитра.
Йому сам князь Данило місто велів берегти
І у бою з бусурманином на смерть вистояти.

Б'ються вої хоробро і не день, і не два –
Вже на мурах іде бій. Напира татарва,
Хан гінців посилає до Дмитра в котрий раз:
“Дайте місто – вам чуже воно – ми помилуєм вас”.

Руська земле, славна во віки еси,
Твої діти зупинили татарські орди.

На спис воєвода сперся, Галич рідний згадав,
Той наділ, що йому князь та й за службу віддав,
Згадав жону молоду і синів-соколів –
І хановим посланцям він таке відповів:

“Вам нас не зрозуміти – у вас дому нема,
Нам що Галич, що Київ – Україна одна,
Ми присягу складали до смерті боронить,
То ж, поки живий хоча б один,
міста вам не полонить.

Скільки років минуло з тих буремних віків,
Як в останню атаку Дмитро воїв повів,
Трупом Київ встелили галицькі вояки,
Скарб соборної держави та й нам передали.

Руська земле, мати героїв-синів,
Чи нащадки зуміють бути гідними дідів?
Руська земле, славна во віки еси.
Твої діти зупинили татарські орди.

Козацька доба

Михайло Колодзінський про козацькі часи

Український нарід витворив з себе військовий тип козака, який зосередив у собі всі бойові прикмети нашої нації. Війна, що її провадив український нарід без жадної державної допомоги, гнаний тільки інстинктом самозбереження, не приносила до козацьких повстань, а головню до Хмельницького, замінних політичних успіхів для українського народу. Якщо б хтось у той час зумів був зібрати в одне всю ту енергію, запал, посвяту та одчайдушну відвагу, що її зужиткував наш народ впродовж століть від упадку Києва до Хмельницького на щоденну оборону свого майна й життя своїх зимівників від татарських загонів, то не тільки не залишилось би знаку від кримських татар, але козацька фльота була б напевно заткнула хрест на святій Софії у Візантії. Українське козацтво здивувало світ своєю бравурою. Одначе всі ті партизанські бої впродовж століть, всі ті підїзди, напади, оборони й засідки не принесли Україні більших політичних користей до походу Хмельницького. Україна належала тоді політично до Польщі, і наші воєнні здібності й безіменні подвиги йшли здебільшого на конто польської історії. Нам осталася з тих часів традиція славних діл поодиноких отаманів, але це не державницька традиція в повному значенні. Навіть Сагайдачного називали зневажливо тільки гетьманом “молойців”.

У козацьких війнах ми виростали з рабів на нарід володарів. Козак став уосібленням лицарськості, гідности й месіанізму. Бо запорожці відчували вагу месіанізму, коли існування Запоріжжя зв'язали з потребою боротьби з бусурменами. Це були часи, “коли турецька імперія загрожувала Європі. Боротьба з турками була святою боротьбою, бо це була боротьба хреста з півмісяцем. І ми можемо бути гордими, що запорожці здобули для себе в історії назву “оборонців християнської віри”.

*Витяги із праці “Українська воєнна доктрина”,
виданої у 1940 році.*

Похід козаків

Слова: Василь Симоненко. Музика: Андрій Гавур

Що ярами глибокими, степом та лісами
Йшли козаки проти хана – блискали списами.
Гей, іржали дикі коні – вороні, булані.
Майоріли короговки...
Майоріли короговки у густім тумані.

Попереду на баскому, на коні гарячим
Їхав славний Конашевич – кошовий козачий.
Йшли бити татарина, табуни займати,
І гриміло над степами,
і ревіло над степами грізне:

Приспів:

Ой гай, мати, ой гай, мати, гай, широкі ниви.
Підем в гості к бусурману – натворимо дива.
Ой гай, мати, ой гай, мати, гай, та не загайся.
Не весілля, а поминки...
Не весілля, а поминки відправлять збирайся.

Та не плач ти над труною, не зітхай тяженько.
Краще в пісню свою тугу вилий, стара ненько.
Щоби слава наша в пісні линула світами.
Щоб гордилась Україна...
Щоб гордилась Україна нами, козаками.

Приспів.

Пісня про Байду

Ой, п'є Байда мед-горілочку
Та не одну нічку, та не годиничку.

Прийшов до нього цар турецький
“Ой, що ж бо ти робиш, Байдо молодецький.

Кидай, Байдо, байдикувати,
Сватай мою доньку, та йди царювати”.

“Твоя донька поганая,
Твоя віра проклятая”.

Ой, як крикнув цар, турецький
Та на свої слуги, слуги молодецькі.

“Візьміть Байду, ізв'яжіте,
Та за ребро гаком, гаком зачепіте”.

Висить Байда на риночку
Та не одну нічку, та не годиничку.

“Дозволь, царю, лучка взяти,
Тобі на вечерю голубочків зняти”.

Ой, як стрілив Байда з лука —
Та й попав царю поміж самі вуха.

А царицю — в потилицю,
А цареву доньку – в саму головоньку.

“Тобі, царю, в землі гнити,
Мені молодому – мед-горілку пити!”

Із полону

Слова і музика: Едуард Драч. Варіант: Василь Жданкін

Із полону з-під Ізмаїлу
Вели козаченьки
В ясні зорі на Україну
Братців дорогеньких.

Отаман каже жартома:
“Чом не раді йти в Батьківщину?
Може, далі йти сил нема,
То повертай до Ізмаїлу”.

А сто братців засміялись,
Інші сто сказали:
“Ми жіночок-татарочок
Й діточок лишали.

Одпустіть – жалкувать не будем –
За дніпровські плавні.
Навіть бачить вже забудем
Землі православні”.

В отамана очі – хмари,
Кривцею наліті:
“Ну йдіть, плодіть яничарів,
Бісовії діти!”

І коли закурився шлях –
Запорожці коней вертали.
Зі сльозами на очах
Козаки своїх рубали.

Ой Морозе, Морозенку

Ой Морозе, Морозенку,
Ой да ти славний козаче!
За тобою, Морозенку,
Вся Україна плаче!

Ой не так же Україна,
Як те горде військо.
Заплакала Морозиха,
Ідучи на місто.

“Ой не плач же, Морозихо,
Не плач, не журися;
Піди з нами, козаками,
Мед-вина напийся!”

“Чогось мені, козаченьки,
Мед-вино не п’ється:
Десь мій син Морозенко
З татарами б’ється!”

Із-за гори, із-за кручі
Удале військо виступає,
Попереду Морозенко
Сивим конем виграває.

Та схилив же голівоньку
Сиву коню аж на гриву,
Та й розпустив чорні кудрі
Сиву коню до копитів.

То ж не грім в степу горгоче,
То ж не хмара світ закрила –
То ж татар велика сила
Козаченьків обступила.

Бились зранку козаченьки
До ночі глухої,
Козаків лягло чимало,
А татар – утроє.

Ні один козак не здався
Живим у неволю:
Полягли всі,
Не вернувся ні один додому.

Не вернувся й Морозенко,
Голова завзята, –
Замучили молодого
Вороги прокляті!

Вони ж його не стріляли
Й на четі не рубали;
Тільки з його молодого
Живцем серце виривали.

Взяли його, поставили
На Савур-могилу:
“Дивись тепер, Морозенку,
На свою Україну!”

Гей, не дивуйтесь, добрії люди!

Гей, не дивуйтесь, добрії люди,
Що на Україні повстало!
Там за Дашевом під Сорокою
Множество ляхів пропало.

Гей, Перебийніс просить немного,
Сімсот козаків з собою, –
Рубає мечем голови з плечей,
А решту топить водою.

Ой, пийте, ляхи, води-калюжі,
Води болотянїї;
А що пивали на тій Україні
Вина та меди ситнії...

Дивують панки, вражїї синки,
А що козаки вживають,
Вживають вони шуку рибаху,
Ще й саламаху з водою.

Ой, чи бач, ляше, що наш Хмельницький
На жовтім піску відбився?
Од нас, козаки, од нас, юнаки,
Ні один ляшок не вкрився.

Ой, чи бач, ляше, як козак пляше
На сивім коні горою!
З мушкетом стане, аж серце в'яне,
А лях од жаху вмирає.

Ой, чи бач, ляше, що по Случ наше,
По Костяную могилу,
Як не схотіли, забунтували,
Та й утерjali Вкраїну.

Ой, та зависли ляшки, зависли,
Як чорна хмара на Віслі;
Не попустимо ляхів із Польщі,
Поки лиш нашої життяї.

Гей, ну, козаки, гей, та у скоки,
Та заберімося в боки:
Загнали ляхків геть аж за Віслу,
Не вернуться за три роки...

Пісня про Палія

Народна пісня; обробка: Володимир Скоробський

Люлька в роті зашкварчала,
Шабля в ніжних забряжчала –
Шабля різанину чує,
Люлька пожари віщує.
Сидить вдома на покої
Не пристало козакові.
Склич, козаче, склич дружину,
Йди, Палію, в Ляхівщину.

Годі, коню, в стійлі спати,
Їдем ляхів полякати.
Швидше мчи, ніж кремнем збита
Згасне іскра від копита.
Хто, як стрілка, із майдану
Вихрем мчиться за Україну.
Ярлів свічка й туча синя –
Козакові не запиная.

Хто в траві – врівні з травою,
Хто в воді – врівні з водою.
Хто у лісі – врівні з лісом,
Ніччю перевертнем-бісом.
Ранні півні не співали,
В Польщі замки запалали.
У пожарі жида шкварить
І з пожару люльку палить
Палій!

Де був замок – попелище,
Де цвів город – там кладбище.
Враже поле кров'ю мочить
І об камінь шаблю точить.
Ще й не мріло, не світало,
Польщі край як не бувало.
У Палія на причілку
Крикнув півень на засіку:
“Кукуріку!”

Люлька в роті зашкварчала,
Шабля в ніжних забряжчала –
Шабля різанину чує,
Люлька пожари віщує.
Сидіть вдома на покої
Не пристало пластунові.
Склич, пластуне, склич дружину,
Йди, пластуне, в Україну.

Ой, літа орел

Ой літа орел, літа сизий
Попід небесами;
Гуля Максим, гуля батько
Степами, ярами.

Ой літа орел, літа сизий,
А за ним орлята;
Гуля Максим, гуля батько,
А за ним хлоп'ята.

Шануйтеся ж, вражі ляхи,
Скажені собаки;
Йде Залізник Чорним шляхом,
За ним – гайдамаки.

Народна самооборона і військові товариства

Ідея відродження українського війська в перших пластових гуртках

Перший тайний пл. гурток повстав в осені 1911 р. при тайних самоосвітніх гуртках у Львові. В “Січі” на вул. Коперника ч. 16 відбулися перші, інавгураційні пл. сходи. Описує їх учасниця пластунка Гандзя Дмитерко.

“У великій салі (на 1 пов.) від вулиці зійшлося більше шкільної молоді, як звичайно на ширші сходи. В салі напівтемно. Вікна від вулиці щільно позамикані, завіски спущені. Хто увійде знадвору, мусить постояти коло порога, щоби привикнути до сумерку, що панує на салі, та знайти відповідне місце. Всі розмовляють півголосом, якийсь святочний настрій. У всьому слідно обережність, бо ж тут зібралось понад 50 учеників і учениць із різних львівських шкіл. Сходились більше як годину, по одному або по двох, щоби не кинути підозріння, що там відбувається зібрання. В тім сутінку побачила я студента низького росту, чорнявого, в цвікері й вишиваній сорочці. Розмовляв із товаришами й непокоївся, що так довго сходяться. Коли вже всі зібралися, тов. Ч[мола] виступив із промовою. Говорив палко й завзято притишеним голосом. Сам ентузіаст, зумів своєю короткою та ядерною промовою захопити всіх. Представив працю Пласту в Англії, її хосенний вплив на розвій молоді та вказав на необхідність такої організації в нас. Балканська війна почалась, хто знає, що в нас може бути. Наш Пласт не має бути забавкою, а з нього має зродитися наше рідне, українське військо...”

Ми всі прикинули й слухали з запертим віддихом. Кожний вже тоді уявив себе міліонною частиною великого національного війська. По скінченні промови постала довга мовчанка. Не один поринув думками в козацькі часи й буяє по розлогих степах України. Почали вписуватися до Пласту. Вписаних пластунів поділено на два гуртки. Перший гурток вів тов. Ч[мола], а другий тов. С. Дівчат до першого гуртка належало 2, до другого 4.

В засаді придержувалися пластового порядку. Спочатку виучували теорію. Здавали іспити. Підручників не мали, а послуговувалися перекладами, здається таки товариша Ч[моли], битими на шапірографі.

В тих перекладах було списане все, що повинен знати пластун. Порядок пластовий, в'язання вузлів, азбука Морзе, сигналізація, таборування. До того мали ми ще свій правильник і предмети науки. Вчилися стріляти з кріса й револьвера, лазити по шнурковій драбині, зсуватися по линві, звисати яких 10-15 м. (Практичні вправи відбувалися на Чортівській скалі біля Винник).

Передовсім була в нас строга карність і точність. В тій цілі ми відбували пробні збірки... Сигналізувати хоруговками йшли ми звичайно на Кайзервальд або до кривчицького лісу. На такі вправи ходили ми кругом Львова, так що знали околицю добре. Нічні вправи були тяжчі й мало коли нам вдавалися. Вибиралися звичайно в суботу пополудні та йшли нероз'їзди кілька миль”.

...На фєрїях 1912 р. відбулися двонедїльні вправи в горах на Говерлі. Всїх учасників і учасниць було около 14, між ними двї дївчини.

Жмуток спогадїв про цей перший пл. гурток стрїчаємо в споминах пластунки Олени Степанїв, яка теж належала до цїєї мїшаної (хлоп'ячо-дївочої) пластової органїзацїї.

“Нас дївчат було тут бїльше: Савина Сидорович, Гандзя Дмитерко, Марїя Якимович, Дика, я і ще кїлька – всї семїнаристкї У. П. Т.; хлопцї: Чмола Іван, Сушко Роман, Чиж Ярослав, Дувало Степан, Яцкїв, Квас Осип, Голїнатий Лев і другї”.

О. Степанїв стверджує, що *“ця органїзацїя вела бїльше вїйськово, як пластову роботу, бо крїм в'язання вузлїв, пластового ходу, сигналізацїї училися ми стрїляти з бравнїнґа, пїзнавати систему Крїса-Манлїхера (поки що лиш теоретично), таборувати й пїходити. З замилуванням розчитувалися ми в книжках, де говорилось про партизанку, вирїб вибухового матерїялу, й захоплювалися героїськими подвїгами одиниць чи невеликих гурткїв людеї, про яких розповїдав Чмола, що знав численнї примїри того роду з воєн рїжних вїкїв”.*

Члени цього тайного пл. гуртка опїсля вїдїграли визначну роль в стрїлецькому русї та своєю дїяльнїстю принесли чимало користи українськїй визвольнїй справї.

Подїбний тайний пл. гурток заснував у груднї 1911 р. серед старших середнєшкїльникїв Петро Франко.

Вїдомо, що Бейден-Пауелївська назва скоут – скавт узята з вїйськового назовництва й означає звїдуна (розвїдчика). Тїльки той скавт морально вище вїд вояка – це їдеал лицаря-громадянина.

Аналогїчне походження й українськїй назви. Пластунами в чорноморському козацькому вїйську звалися молодшї розвїднї частини, яких висилали поперед боєвої лїнїї, як стежї, розвїдчики, чи на засїдки.

Та прийняття цієї історичної української військової назви – це не лише сентимент для відродження козацької традиції, але теж якнайкраще зображення вдачі скавта.

Бо ж “пластунами звались за те, що непосидючі були, все вештались по плавнях і як більше їм приводилось місити грязь, ніж ходити по сухому, сиріч пластать, то й прозвались пластунами”.

Кожний пластун умів наслідувати голоси багатьох звірят та птиць, він і “загавка як лисиця, зачмише як кабан, крикне як олень...”

“По ясных зорях в ночі міркує він собі дорогу, а як хмарно, то по вітру, котрий нагинає верхи очеретів високих”.

Великою історичною заслугою тих перших тайних пл. гуртків є те, що вони перші надали реальні обриси ідеї відродження українського війська. Вони перші серед української молоді ЗУЗ роздмухали притихлу віками бездержавности іскру військової традиції, розширили її до того ступня, що вона зуміла загірті душі не лише тих новітніх пластунів, а й ширших кругів української молоді.

***Беч Любомир. Пластуни в українській визвольній війні
(У двадцятип'ятиліття основання перших пластових відділіє) //
Вогні. – 1937. – Ч.5-6. – С.84-88.***

Гей, браття опришки

Оригінальний вірш Миколи Устияновича децю відрізняється від сучасної популярної “опришківської” пісні, поданої тут.

Гей, браття опришки, налейте горілки,
До ватри довержте ще дров.
Настрійте ми горло голосом сопілки,
А я вам співати готов.

Гуляймо ми, браття, в угорській границі.
Годі нас дігнати конем.
Одіж ми візьмемо в жидівській крамниці,
А жида до дверей припнем.

Гуляймо ми, браття, де трави зелені,
Де листом вкривається ліс.
По корчах сплетених, де сосна звалена,
Не знайде нас, певно, і біс.

Де яри та гори, яруги скалисті,
Там є наша сила і власть,
Маємо що пити, маємо що їсти,
Любоців гуцулка нам дасть.

Гуляймо ми, браття, бо більше не будем,
Не будем гуляти ми тут.
Як сніги упадуть, голови складемо, –
Не дадуть співати нам тут.

Гуляймо ми, браття, поки ще весело,
Поки ще свобідні дні,
Краще раз злетіти соколом у небо,
Аніж вічно жити в ярмі.

За Сибіром сонце сходить

Українська народна пісня про Устима Кармелюка. Під аналогічною назвою, але з іншим змістом, відома також пісня про одного з керівників боїв УПА на Тернопільщині – непосиду й великого одчайдуха, що тримав у постійному страху всю ворожу адміністрацію й озброєні більшовицькі банди околиці.

За Сибіром сонце сходить,
Хлопці, не дрімайте,
Ви на мене, Кармалюка,
Всю надію майте!

Повернувся я з Сибіру,
Та не маю долі,
Хоч, здається, не в кайданах,
А все ж не на волі.

Маю жінку, маю діти,
Та я їх не бачу,
Як згадаю про їх муку –
Сам гірко заплачу.

Зовуть мене розбійником,
Кажуть – розбиваю.
Ще ж нікого я не вбив,
Бо й сам душу маю.

З багатого хоч я візьму –
Убогому даю.
Отак гроші поділивши,
Я гріхів не маю.

Прийшла туга до серденька,
Як у світі жити?
Світ великий і розкішний,
Та ніде ся діти!

Кедь ми прийшла карта

Українська народна пісня з Лемківщини та Закарпаття

У кінці XIX – на початку XX століття військова служба в Австро-Угорській армії нагадувала чимось радянську – дідівщина і жодної романтики. На українські села періодично спадала повинність відряджати молоде поповнення на військову службу цісарю. В селах відбір проходив за жеребом (“картою”). Досить часто траплялось так, що з різних причин йшли служити за інших ті, кому це було простіше (ще не мали сім’ї або мали мало грошей).

Кедь ми прийшла карта нароковац,
Став я свого неня дошіковац:
”Неню ж ти мій, неню, вчинь ми таку волю –
Йди за мене служить на ту войну”.

Кедь ми прийшла карта нароковац,
Став я музиченьків дошіковац:
”Гей ви, музиченьки, заграйте ми чардаш,
Най я си погуляю в тот молодий час”.

Стали музиченьки чардаш грати,
Стали ми ся сльози з очей ляти.
Ніхто не заплаче, ні отец, ні matka,
Лем за мною заплачут три дівчатка.

А една заплаче, бо я її брат,
А друга заплаче, бо я її сват,
А третя заплаче, бо плакати мусить,
Бо вона від мене перштінть носить.

Соколи, Соколи

Це пісня спортивної організації Сокол, яка існувала в Україні від 1894 року аж до другої світової війни. Це була спортова організація всіх слов’янських народів, яка постала 1862 року в Чехії і об’єдналася в 1907 році в Всеслов’янський Сокольський Союз. До Сокола належало багато пластунів, зокрема в 1930 роках, коли польська влада заборонила існування Пласту. Метою Сокола було виховувати в народі єдність, народню силу і почуття честі шляхом плекання фізкультури а разом з тим – витривалість, рухливість і розуміння праці в спільному гурті. Автор Я. Ярославенко.

Соколи, Соколи, ставаймо в ряди!
Нас поклик “бодрімось” звиває.
В здоровому тілі здорова душа,
Де сила, там воля витає.

Як славно бувало козацькі сини
Боролись до смерти-загину,
Боротись будемо, Соколи, всі ми
За нашу святу Україну!

Лети же, соколе, далеко в степи,
У гори, луги та лимани,
Прапор наш сокільський високо неси,
Під ним най народ вільний стане.
Як славно бувало...

Гей, на горі там женці жнуть

Ця пісня у децю переробленому варіанті була улюбленою піснею кінноти УГА.

Гей, на горі там женці жнуть,
А попід горою, яром, долиною
Козаки йдуть.

Гей, долиною, гей,
Широкою козаки йдуть.

Попереду Дорошенко
Веде своє військо, військо Запорозьке
Хорошенько.

Гей, долиною, гей,
Широкою хорошенько.

А позаду Сагайдачний,
Що проміняв жінку на тютюн та люльку,
Необачний.

Гей, долиною, гей,
Широкою необачний.

Гей вернися, Сагайдачний,
Візьми свою жінку, віддай тютюн, люльку,
Необачний.

Гей, долиною, гей,
Широкою необачний.

Мені жінка не годиться,
А тютюн та люлька козаку в дорозі
Знадобиться.

Гей, долиною, гей,
Широкою знадобиться.

Гей, хто в лісі, озовися,
Та викрешем іскру і запалим люльку,
Не журися.

Гей, долиною, гей,
Широкою не журися.

Гей, там на горі Січ іде

Слова: Клим Обух. Музика: народна

Ця пісня стала справжнім бойовим славнем "руханково-протипожежного", а насправді військово-спортивного, товариства "Січ", заснованого в селі Завалля (Снятинщина) 5 травня 1900 року адвокатом Кирилом Трільовським. Останній незабаром став "Січовим Батьком" організації в понад 900 осередків із 80 тисячами карних січовиків. Текст написав особисто Трільовський на мотив однієї народної пісні.

Гей, там на горі Січ іде,
Гей, малиновий стяг несе,
Гей, малиновий, наше славне товариство,
Гей, маширує – раз, два, три!

Гей, попереду кошовий,
Гей, як той орел степовий...

Гей, а позаду осавул,
Гей, твердий хлопець, як той мур...

Гей, а по боках четарі,
Гей, то сторожі вогневі...

Гей, отамане батьку наш,
Гей, веди, батьку, вперед нас...

Гей, не залле нас ворожий вал,
Гей, бо з нас кожен радикал...

Гей, молод хлопче, позір май,
Гей, та до Січі приставай...

Гей, наша Січ нам дорога,
Гей, як та мати, всім одна...

Гей, повій, вітре, з синіх гір,
Гей, на наш прапор, на топір...

Гей, повій, вітре, зі степів,
Гей, дай нам силу козаків...

Гей, дай нам силу й відвагу,
Гей, Україні на славу...

Ми гайдамаки

Слова: Осип Маковей.

Ми гайдамаки, ми всі однакі,
Ми ненавидим вороже ярмо;
Йшли діди на муки, підуть і правнуки,
Ми за народ життя своє дамо.

Не тішся, враже! Сотня поляже,
Тисяч натомість стане до боротьби.
За чорну зневагу складали присягу
Вести борбу потоптані раби.

Наша присяга: Бог, честь, відвага,
Воля України, кривджених добро.
Ними ся клянемо, пок живі будемо,
Ломить, палить кайдани і ярмо!

Пірвем кайдани, які тирани
Кріпше і кріпше сковують щодня.
Бо ми гайдамаки, як один, однакі,
Не боїмося куль, ножів, огня.

Гей, Січ іде

Хоч Іван Франко і належав до течії націонал-демократів (патрунували товариство "Сокіл"), яка періодично поборювала радикальну партію (патрунувала товариство "Січ"), однак, зважаючи на важливе значення січовиків в житті галицького українства початку ХХ ст., написав для них окремий вірш, що співається на мелодію однієї народної пісні.

Гей, Січ іде,
Красен мак цвіте!
Кому прикре наше Діло, –
Нам воно святе.

Гей, Січ іде,
Топірцями брень!
Кому люба чорна пільма,
А нам ясний день!

Гей, Січ іде,
Мов бджола гуде...
Разом руки, разом серця,
І гаразд буде.

Гей, Січ іде,
Підківками брязь,
В вашій хаті наша воля,
А всім, зайдам, зась!

Не пора

Слова: І. Франко, музика: Д. Січинський.

У цій пісні, надзвичайно популярній серед українців починаючи з початку ХХ століття, найкраще відображені думки "вічного революціонера" щодо російського марксизму-ленінізму.

Не пора, на пора, не пора
Москалеви й ляхови служить!
Довершилась Україні кривда стара –
Нам пора для України жить!

Не пора, не пора, не пора
За неvigласків лить свою кров
І любити царя, що наш люд обдира, –
Для України наша любов!

Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор!
Най пропаде незгоди проклята мара!
Під України єднаймося прапор!

Бо пора се великая есть:
У завзятій, важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб волю, і славу, і честь,
Рідний краю, здобути тобі.

Українські Січові Стрільці

Пластуни в Січових Стрільцях

Коли вибухла в серпні 1914 р. світова війна, пішла галицька молодь лавою в "Січові Стрільці". Не вміла вона не тільки стріляти з кріса й підходити в розстрільній, а й маширувати. Була в цієї молоді добра воля, був запал, щоби послужити батьківщині в важну історичну хвилину, та не було вишколу й гарту, часто й фізичної сили.

Тепер придалися ті невеликі гурти пластунів зі своїм військовим і пластовим знанням. Пластуни зайняли серед У.С.С.-ів становища старшин негайно (Чмола, Гнатевич, П. Франко) або згодом (Яримович, Сушко, Степанівна, Мінчак).

В Станіславові командантом відділу Українських Січових Стрільців (Уесесів) вибрано пластуна Яциновича. Хоча він був дуже молодий, щойно здав гімназійну матуру, був командантом Пласту в стан. гімназії. Мав він пластовий досвід, знав січовий і сокільський впоряд і вмів вправляти сотнею. Поза пластунами не було між тією молоддю нікого, що міг би навчити її військових вправ та іншого потрібного знання. Не багато ще знали ті пластуни, вони ж були початкуючі, але й це було важне.

Станіславівські Уесеси від'їжджали коло 20 серпня 1914 р. до Стрия. Дотеперішній командант Яцинович мусів остати в Станіславові. На його місце вибрано знову пластуна, стрільця Дівнича. Цей зарядив усе, що треба було для від'їзду, про все подбав, виявляв багато самостійности, зарадности й ініціятиви. Це прикмети, які розвивав Пласт, яких не було в решти шкільної молоді.

В близькому містечку Богородчанах вступив був до Уесесів гурт сільської молоді, на одну чету (40-60 люда). Не було між ними ні одного, що вмів би хоча впоряд. Вишколював їх станіславівський пластун Андрій Новицький.

У Чорткові постало пластове гніздо два роки перед війною. Один відділ був зложений з учнів приватної гімназії, а три з семінаристів. Робили прогульки в далекі околиці з вправами в таборванні, в стеженні й приладжуванні їжі.

У травні 1914 р. відбувся в Чорткові обласний січово-сокільський здвиг. Чортківські пластуни перевели тоді з гарним вислідом маневри в повіті, а на здвизі викликали захоплення серед учасників, збудувавши миттю на площі вправ шатра. Три місяці пізніше вибухла світова війна.

Мало не всі чортківські пластуни зголосилися до Стрільців. Молодших прийшлося відправити відразу, проти їхньої волі, бо ще були майже діти. Українські Січові Стрільці воювали перших 8 місяців у Карпатах. Це воювання було дуже важке. Вимагало гарту, сили, видержливости. Довгі марші з важким наплечником по гірських узбіччях і бездоріжжях, зливні дощі й снігові бурі – все це було понад сили тієї молоді, що виросла без спорту. В не одного розвівався запал, пропадала охота від перевтоми, й лише залізна військова карність стримувала від нерозважних учинків. Врешті само життя розв'язало цю справу. Одні наломалися, згартувалися, змужніли – стали з них примірні Стрільці; другі відійшли з надшарпанним здоров'ям, тимчасово або на довгий час, до зафронтової служби. Справдилася біологічна засада, що в життєвій борні перемагають сильні.

У сотнях, де спершу була більшість інтелігентів, почали все більше переважати селянські хлопці. Між тими, що остали, вибивалися на перше місце пластуни й спортсменці. Пластуни визначалися серед інших Стрільців карністю, невибагливістю, а особливо зарадністю. Пластуни, що стали старшинами, з'єднували собі популярність серед стрілецтва великою товариськістю – якоюсь глибшою людяністю. Ця їхня прикмета не лише не шкодила карності, а ще й збільшувала її, бо їхні накази виконували стрільці з найбільшою охотою.

Один із тих, що особливо визначилися, був дрогобицький пластун Мінчак. Завчасу став провідником стеж у сотні Вітовського (в зимі 1914 року). В цьому ділі набрав він великої вправи. На стежі все передбачив, усе помітив; знаменито орієнтувався й не вводив стрільців без потреби в небезпеку. Лишав бувало стежу в безпечному місці, а сам терпеливо й точно просліджував околицю напереді. Стрільці, що пізнали його прикмети, радо ходили з ним на стежі. Він навіть тоді, коли наказував, не переставав бути товаришем. Наказував те, що в дану хвилину було кінчене й самозрозуміле.

Коменданти знали його досвід і давали йому трудні завдання. Він ніколи не відмовлявся. В Соснові над Стрипою, весною 1916 року, дістав завдання від отамана Вариводи піти на стежу й доставити обов'язково москаля – вбитого чи живого, щоби перевірити, який російський полк стоїть напроти. Мінчак дібрав собі кількох стрільців, яких знав віддавна як відважних боєвиків, і вирушив ніччю на застрипські рівнини. Першої ночі не осягнув нічого, лише орієнтувався й стежив за ворожими заставами. Другої ночі доставив убитого москаля, не стративши ні одного зі своїх стрільців.

Пізніше вславився зі своєю непохитною четю в кривавих боях на Лисоні, а в 1918 і 19 у боях у Львові й під Львовом як командант пробоевої сотні.

Зимою, під кінець 1914 року, стояли стрілецькі сотні на Бескиді, на границі між Галичиною й Закарпаттям. Стежили й виставляли застави. Команда австрійської бригади, що до неї належали Уесеси, дізналася від російських бранців, що команда російської бригади кватирує в ловецькому схоронищі, над річкою Крем'янкою. Поручник Кватернік, начальник бригадної булави, придумав плян, щоби післати вояків, які пройшли б за російську лінію та спалили схоронище. В австрійських відділах бригади не найшов він охотників на таке небезпечне діло. З-поміж Стрільців зголосився виконати це львівський пластун, десятник Сушко. Дістав одного стрільця до помочі, баньку нафти й оберемок клоччя й вибрався вечором у дорогу.

Була морозна ніч і ревіла снігова буря. Ліс стогнав і розщипався під напором вихру.

Десятник Сушко дійшов до спаленого села Карльсдорфу, де Уесеси робили застави. Тут добре придивився на мапі, як трапити до схоронища, й вирушив у напрямі російської лінії, не послухавши відраджувань, щоби вибрав погіднішу ніч. Як вишколений пластун і досвідчений стрілець, перейшов щасливо російську боєву лінію та найшов скоро схоронище. На ґанку стояв москаль-вартовий. Сушко підійшов нишком з другої сторони, підложив у кількох місцях клоччя, намочене в нафті, й підпалив. У кількох хвилинах хата станула в вогні. Розбуджені російські старшини почали стріляти наосліп. Над ранком Сушко повернув. Небаром дістав команду чети й ступінь хорунжого, згодом команду сотні. В 1915 р. відзначився він у боях на Маківці та біля Семиковець над Стрипою, а в рр. 1918/19 серед київських Січових Стрільців. Чимало фактів далось б навести про цих і про інших пластунів, щоб з'ясувати, як гарно записалися пластуни на сторінках стрілецької історії. Та з огляду на об'єм статті вистане й наведених.

***Заклинський М. Пластуни в Січових Стрільцях //
Вогні. – 1934. – Ч.8. – С.178-182.***

Ой, у лузі

Після переможної Зборівської битви 1649 р. козаки Богдана Хмельницького створили пісню "Розлились круті бережечки". Вона швидко поширилась серед українського народу. На її мелодію Степан Чарнецький склав текст під назвою "Ой, у лузі червона калина". Цей варіант, оброблений в 1915 році Зиновієм Крілем, став символом і славнем Українських Січових Стрільців. Одним з авторів пісні є також поручник УСС, член першої капітули Ордену Лицарства Залізної Остроги Григорій Трух. Пісня співається для вшанування полеглих українських Героїв, ходою або стоячи.

Ой, у лузі червона калина похилилася,
Чогось наша славна Україна зажурилася.
А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славу Україну, гей-гей, розвеселимо!

Маршкують наші добровольці у кривавий тан,
Визволяти рідну Україну з московських кайдан.
А ми тії московські кайдани розірвемо,
А ми нашу славу Україну, гей-гей, розвеселимо!

Гей у полі ярої пшенички золотистий лан,
Розпочали січовії стрільці з москалями тан.
А ми тую ярую пшеничку ізберемо,
А ми нашу славу Україну, гей-гей, розвеселимо!

Як повіє буйнесенький вітер з широких степів,
То прославить по всій Україні січових стрільців.
А ми тую стрілецьку славу збережемо,
А ми нашу славу Україну, гей-гей, розвеселимо!

Зірвалася хуртовина

Відома стрілецька пісня. Символізує почуття, які переживали молоді юнаки, у тому числі багато пластунів, які йшли добровольцями в Легіон УСС. Слід зауважити, що, згідно з австрійськими законами, до Легіону могли приймати або неповнолітніх, або не покликаних з різних причин до регулярної служби.

Зірвалася хуртовина,
Топче збіжжя на лану,
Виряджала мати свого сина,
На кривавую війну.

"Підеш, сину, моя дитино,
У завзятий, лютий бій –
Захищати рідну Україну,
Боронити нарід свій.

Як вернешся, сину, вквітчаю
Цвіт-калиною твій кріс,
Не вернешся – тихо зарідаю,
Хай ніхто не бачить сліз”.

“Ой, вернуса, та моя мати
Як калина зацвіте,
Принесу я до твоєї хати
Сонце волі золоте!”

Гей ви хлопці січовії

Слова: К. Гутковський

Гей, ви, хлопці січовії, раз, два, три!
Вже вороже серце мліє, раз, два, три!
На ніщо ми не зважаймо,
Лиш наперед поступаймо.

Раз, два, раз, два, раз, два, три!

Попереду сотник іде, раз, два, три!
Він до пекла з нами піде, раз, два, три!
Бо він хлопець, як сметана,
Має ранґу капітана.

Раз, два, раз, два, раз, два, три!

Перший четар, як та змія, раз, два, три!
Звуть го хлопці Гамалія, раз, два, три!
Другий четар, як дитина,
В нього личко, як малина.

Раз, два, раз, два, раз, два, три!

Третій четар – хлопець гідний, раз, два, три!
Любить вас, як батько рідний, раз, два, три!
А четвертий, не казати,
Любить нас, як рідна мати.

Раз, два, раз, два, раз, два, три!

Там на горі, на Маківці

Бої УСС на горі Маківці в квітні-травні 1915 року стали першою більшою перемогою української зброї в боротьбі з московськими наїзниками. Відомо, що вже у 1921 році львівські пластуни вшановували полеглих Героїв Маківки шляхом впорядкування їхнього військового цвинтаря. Саме пластуни впоїли в українську громадськість Культ Маківки.

Там на горі, на Маківці,
Там вже б'ються січовії стрільці.

Приспів:

Хлопці, підемо, боротися будемо
За Україну, за вільнії права й державу.
Хлопці, підемо, боротися будемо
За Україну, за вільнії права.

Три дні б'ються, не здаються,
Идуть до бою, ще й сміються.

Приспів.

Наша сотня вже готова,
Вирушає аж до Львова.

Приспів.

До вагонів посідали
Ще й такої заспівали.

Приспів.

Є в Києві злата брама,
На тій брамі синьо-жовта фана.

Приспів.

Є у Львові усусуси –
Україна бути мусить.

Приспів.

Гей видно село

Слова і музика: Лев Лепкий

Пісня присвячена подіям, коли весною 1915 року австро-німецькі війська прорвали лінію оборони росіян в Карпатах і розпочали активний наступ на Прикарпаття.

Гей, видно село, широке село під горою.
Гей, там ідуть Стрільці, Січовії Стрільці до бою:
Іде-іде військо крізь широке поле,
Хлопці ж бо то, хлопці, як соколи!

Ха-ха, ха-ха, ха-ха, ха-ха, ха-ха, гей!
Дівчино, рибчино, чорнобривко моя,
Вийди, вийди, подивися чим скоріше до вікна,
Хлопці ж бо то, хлопці, як соколи!

Гей, видно село, широке село під горою,
Гей, там ідуть Стрільці, Січовії Стрільці до бою:
Попереду славні старші отамани,
Хто охоту має, хай йде з нами!

Ха-ха, ха-ха...
...Хто охоту має, хай йде з нами!

Гей, видно село, широке село під горою,
Гей, там ідуть Стрільці, Січовії Стрільці до бою:
А хто піде з нами, буде славу мати.
Ми йдемо за Україну воювати!

Ха-ха, ха-ха...
...Ми йдемо за Україну воювати!

Йде січове військо

Музика: Михайло Гайворонський

Йде січове військо
Та співає стиха:
Як поборем воріженьків,
Не буде в нас лиха.

Йде січове військо
В боротьбу кроваву,
Як поборем воріженьків,
Добудемо славу.

Йде січове військо,
Пісня степом лине,
Як поборем воріженьків,
Слава не загине.

Ми йдемо в бій

Слова: Роман Купчинський. Музика: Михайло Гайворонський

Ми йдемо в бій, ми йдемо в бій, по згарищах руїни,
За рідний край, за нарід свій, за волю України.

Ми йдемо у бій, земля дрожить, радіють гори, степи,
А нас у бій благословить могутній дух Мазепи.

О друзі, браття по тюрмах – не час нам сумувати:
Ідея наша пресвята не дасть нам погібати.

Нам не страшний червоний Кремль, ні дикі орди сходу,
Нас в бій веде святий тризуб, знам'я вільного роду.

Щасти нам Бог, розбити льох, де гине наша Мати,
Щоб з нею враз, в побіди час воскресний день стрічати.

Лицарство Залізної Остроги

“Залізна Острога” з’явилася, як витвір “мінорних настроїв”, які панували серед “Усусусів” у 1916 році по битві під Бережанами. У битві тій згинуло дуже багато стрільців, а тих, які залишилися при життю, перенесено для відпочинку до Миколаїва над Дністром. Ці великі втрати цвіту нашої молоді, як також проголошення центральними державами незалежності Польщі, а в зв’язку з тим поголосок про ліквідацію У.С.Стрільців – дали імпульс до створення в рядах Усусусів організації, більше споєної, яка б могла протиставитись всяким несподіванкам і якій не була б страшна жадна небезпека. До “Залізної Остроги” належали так звичайні стрільці, як і найвищі старшини, переважно інтелігенція.

Почин до засновання корпорації дав славнозвісний Цяпка-Скоропад, який був віденським корпорантом. Його знають звичайно як фігуру смішну, одначе так дійсно не було. Він мав вправді свої смішні сторінки, пр. був цілком на лиці подряпаний і говорив тільки афоризмами, одначе поза тим людина дуже ідейна і працьовита, та ще дуже гарний вояка.

Т-во було тайне. Члени ділилися на чурів, непохитників і лицарів. Чури були без жадних прав – на жадних радах і т. п. не. бували – вони usługували лицарям. Дуже часто такими чурами були полковники, сотники і т. п., які спершу сміялися з корпорації, потім одначе не могли без неї жити. Дуже часто траплялося таке, що чура-полковиик usługував лицареві – звичайному стрільцеві. Члени “Залізної Остроги” носили явно на військових одностроях з лівого боку відзнаки: чорно-червона стяжка з острогою. Поміж собою члени корпорації живали замість товариш, комілітон і т.п. назви “приятель серця”. На чолі корпорації стояв великий комтур, яким довший час був Цяпка і який пасував “непохитників” на лицарів. Були ще такі функції: в “Залізній Острозі”: малий комтур (Др. Білозор), великий канцлер (Др. Старосольський), великий майстер церемоній (Левко Лепкий), підчаший генеральний (Др. Щуровський), великий конюший (М. Стронський), великий волхв (священик, о. А. Пшепюрський), скоморохи (поети), яких ціллю було укладати пісні. Великим скоморохом був Роман Купчинський. По них залишалось дуже багато стрілецьких пісень. Пасовання на лицарів відбувалось дуже урочисто в Розвадові (Галичина). Салю украшував у відповіднім містичнім стилі Др. Іванець, який був живописцем (малярем) корпорації. Пасовання заповідав великий окличник (герольд). Все відбувалось у відповіднім містичнім стилі і в староруській мові. Під час пасовання грали “фанфарони” (музиканти), на чолі яких стояв “великий трубадур”

Гайворонський. Пасовання відбувалося з великою нарадою, та зі всіми інсигніями. На посторонні особи, які могли бути майбутніми лицарями, запрошені на пасовання, все це робило величезне вражіння. Дперва пасовані лицарі мали право брати участь у “великому зборі лицарства”. Непохитники брали участь у “малій раді” – де одначе жадних важніших справ не вирішували. Чури – не брали участі в жадних радах. Лицарі ділилися на кінних і піших. Для перших дбав “великий конюший” о коні. На даний знак лицарі збиралися і зі смолоскипами їхали чи йшли через кілька сіл. В тому селі, де спинилися влаштовували цілу ніч “сеанс” (щось в роді сьогоднішнього корпораційного комерсу). Корпорація проіснувала довго. Останнім великим комтуром був Др. Свідерський, лікар у Білому Камені. Перебуваючі у Львові, корпоранти вважають за своїх молодих спадкоємців пластовий “Орден Залізної Остроги” і бувають in cogrore на всіх їхніх імпрезах.

З корпораційного життя //
“Чорноморе”. – 1928. – Ч. 2 (5). – 15 грудня. – С. 13-14.

Не сміє бути в нас страху

Славень Ордену Лицарства Залізної Остроги укладений у 1917 році в селі Розвадів коло Миколаєва (тепер Львівська область). Автор тексту і мелодії – Великий Скоморох Ордену Роман Купчинський. Цим славнем починався “Великий Збір” Лицарства.

Не сміє бути в нас страху,
Ні жодної тривоги,
Бо ми є лицарі грізні
Залізної Остроги.

Не страшать нас і в цісарів
Високії пороги,
Бо ми є лицарі грізні...

А до дівочих ніжних серць
Ми знаєм всі дороги,
Бо ми є лицарі грізні...

Не святкуватиме ніхто
Над нами перемоги,
Бо ми є лицарі грізні...

Бо війна війною

Слова і музика: Левко Лепкий

Бо війна війною, вісьта вйо!
В тім є Божа сила, гайта вйо!
Як не заб'є тебе гостра куля,
То копитом замість кулі вб'є кобила.

Або що до чого, вісьта вйо!
Як заснеш на возі, гайта вйо!
Впадеш з воза, брате, та й заб'єшся,
Впадеш з воза та й заб'єшся на дорозі.

А часами й гірше, вісьта вйо!
Мусиш погибати, гайта вйо!
Бо не можеж собі із бабами –
Молодицями, дівками ради дати.

Попереду Цяпка, вісьта вйо!
Під ним кінь дрімає, гайта вйо!
А як гляне, то аж серце в'яне,
А як гляне, серце в'яне, страх збирає.

Попереду Цяпка, вісьта вйо!
В мапу заглядає, гайта вйо!
Чи далеко наша славна кадра,
Чи далеко славна кадра, всіх питає.

А позаду Стронський, вісьта вйо!
Руками махає, гайта вйо!
Чи далеко славний город Київ,
Чи далеко город Київ, всіх питає.

Гей! Ти пане сотник, вісьта вйо!
Щось тут не до ладу, гайта вйо!
Раз ми йдемо впрост на Україну,
Раз ідем на Україну, раз дозаду.

Був собі лицар Цяпка

Пісня присвячена Великому Комтуру Ордену Залізної Остроги Іванові Цяпці

Був собі лицар Цяпка славу мав, славу мав, (2)
Бо як їхав на війноньку, то не спав. (2)

А наш славний лицар Цяпка з коня впав, (2)
Бо як їхав на війноньку дуже гнав, (2)

Ой спіткнувся кінь вороний *та й устав, (2)*
Свою шаблю лицар Цяпка *поламав. (2)*
Заболіла лицар Цяпці *голова, (2)*
Заболіла права ручка *ще й нога. (2)*
Ой бив коня лицар Цяпка, *побивав, (2)*
Щоб як їхать на війноньку, *не ставав. (2)*

Хай живе Великий Комтур наш

Пісня складена у 1917 році в селі Розвадів коло Миколаєва. Співалась під час обряду вибивання на лицарів Ордену Лицарства Залізної Остроги. У своєму нарисі Купчинський писав про створення цієї пісні: "Розвадів, біля Миколаєва. Вишкіл УСС, недалеко Пісочна, а в ній Кіш. В вишкочі вдень муштра, а вечорами товариські сходини. За ініціативою Лепкого (Лева – ред.) постає Орден Лицарства Залізної Остроги. А раз постав Орден, то треба пісні. "Не сміє бути в нас страху" і "Вдаряй мечем" – Романа Купчинського і "Хай живе великий Комтур наш" – Льва Лепкого..."

Хай живе Великий Комтур наш,
Ми добра, добра йому бажаєм
І в піснях його все величаєм:
Хай живе Великий Комтур наш!

Вдаряй мечем

Вдаряй мечем, вдаряй, вдаряй,
Великий Комтуре Закона,
Щоб з него честь була для нас,
А для України оборона.

"Марш ОЗО"

Пластова переробка однієї відомої пісні гурту "Рутенія", яка в свою чергу була переробкою ще однієї відомої пісні іспанських революціонерів, а та в свою чергу була переробкою з пісні італійських партизан (проти режиму Беніто Муссоліні). Переробка виникла під час "екстремної" вечірньої прогулянки Києвом після завершення "Орліади-2001"

Лишайся, мила, не плач, кохана,
За твій і сина, і доньки спокійний сон
Я завтра рано у партизани
Піду з боївкою ОЗО.

Я вийшов з міста, я встав з окопу –
Спливають кров'ю Абхазія і Дністер.
І від Донбасу до Перекопу
Два переходи БТР.

Лишайся, мила, вже сурми грають,
Тебе згадаю в застінку перед кінцем.
Бо хто воює, той не вмирає,
Повік лишається стрільцем.

До ліктя лікоть стає підмога.
О, мила, чао, мила, чао, мила, чао, чао, чао.
І від порога і до порога
Іде стрілецький наш звичай.

В бою загинуть – не на базарі.
Сьогодні – я, завтра – він, післязавтра – ти,
Кому – на лаврах, кому – на нарах,
Кому – в ОЗО, кому – в (...)ти.

Нас криють міни, гірська дорога,
І кожен з нас сто раз вмер і сто раз воскрес.
І ось, як вперше, молюся Богу,
Як хрест, стискаю АКС.

Ми знову разом на барикадах,
І не здригнеться твоя і моя рука.
“ОЗО – до штурму, конвент – до Влади!” –
Лунає наказ Комтура (Будяка).

Літають стрільни, тріщить бруківка,
Моє кохання – війна вже давним-давно.
За дім – руїни, сім'я – боївка,
А заповіт – закон ОЗО.

Нехай тривають бої запеклі,
Бо краще вовком померти, ніж жити псом.
У рай не пустять, але у пеклі,
Я точно знаю, є ОЗО.

Військо Української Революції

Пластуни в українській революції

Активну участь взяли пластуни, що велінням воєнної долі опинилися в російському полоні, у здійсненні української революції на Великій Україні. Зокрема історія цієї революції знає, що найбільш боєздатною українською військовою частиною був Корпус Січових Стрільців, який був створений вихідцями з Галичини та складався з галичан і яким командував Євген Коновалець. В революційному морі анархії і отаманії він чітко вирізнявся своєю дисципліною та військовим вишколом. А таким його створили спільно з Коновальцем бойові побратими – старшини Леґіону Українських Січових Стрільців. Першими серед них ми знову бачимо пластунів Івана Чмолу – команданта II Сотні, Василя Кучабського – команданта запасного куреня, Романа Сушка – команданта I сотні, та Федора Черника – команданта двох сотень скорострелів. Всі вони поряд з Євгеном Коновальцем та його заступником Андрієм Мельником входили до складу Стрільчецької Ради.

Не менш важливу роль відіграли пластуни і в становленні Західно-української Народної Республіки. Зокрема військову акцію листопадового зриву готував і нею керував Дмитро Вітовський. На противагу нерішучості політичних чинників з Національної Ради, Дмитро Вітовський, який очолював Військовий Комітет, взяв ініціативу в свої руки. Силами всього 1400 українських стрільців та 60 старшин він за день до прибуття польської місії, яка мала перебрати владу від австрійського намісника, опанував столицю Галичини – Львів. В доленосну ніч 1 листопада 1918 року розвідницьку службу у Львові активно здійснювали близько 80 пластунів. На сумлінне виконання обов'язку їх особисто наставляв Олександр Тисовський. Пластунки на допомогу українським воякам організувала Олена Степанівна...

Загалом історики підраховують, що тоді близько 600 пластунів, учнів 6-8 класів гімназій, взяли кріса в свої ще незміцнілі дитячі руки і більшість з них віддала свої юні життя в боротьбі з польським завойовником. Однак вони свідомо йшли на такий подвиг, бо до цього готувалися в часі пластового вишколу.

Сич Олександр. Пласт: нарис витоків, історії, сьогодення. – Івано-Франківськ, 1999. – С.18-19.

Ми йдемо вперед

Пісня постала в часі неймовірного наступу УГА після чортківської перемоги в червні 1919 року. "Чортківську офензиву" і сьогодні вивчають в академії Збройних сил США як одну з найбільш вдалих операцій у світовій історії воєн. А чи знаєте ви, що то таке та "офензива"?

Музика Михайла Гайворонського, слова належать перу Лицаря Ордену Залізної Остроги Льва Лепкого. "Лелека" був членом першої капітули Ордену в УСС, як Великий Майстер Церемоній. Саме завдяки проектам і заходами "Лелеки" та ще одного Лицаря Ордену, Івана Іванця (відомий маляр), Легіон УСС отримав самобутній стрілецький однострій і прапор. А у 1922-1939 році Лев був редактором військово-історичного видавництва "Червона Калина" у Львові.

Ми йдемо вперед. Над нами вітер віє,
І рідні нам вклоняються жита.
Від радості аж серце мліє.
За волю смерть нам не страшна!

Ми йдемо вперед. Над нами сонце сяє,
Гармати б'ють, здригається земля.
І гордість в грудях розпирає.
За волю смерть нам не страшна!

Ми йдемо вперед. Здалека чути гуки.
Гармати б'ють, і крові всюди вщент.
Не буде більш терпіння і муки!
Вперед! – Там воля або смерть!

Дзвенять шаблі, як ясне сонце, сяють,
Гримлять пісні, аж земля свята
Дрижить під нами дорога.
За волю смерть нам не страшна!

Ми йдемо вперед. Над нами вітер віє,
І рідні нам вклоняються жита.
Від радості аж серце мліє.
За волю смерть нам не страшна!

За Україну

Слова: Микола Вороний. Музика: Ярослав Ярославець

За Україну, з огнем завзяття,
Рушаймо, браття, всі вперед!
Слушний час кличе нас,
Ну ж бо враз сповнять святий наказ!

Приспів:
За Україну, за її волю,
За честь, за славу, за народ!

О Україно, о рідна Ненько,
Тобі вірненько присягнем.
Серця кров і любов –
Все тобі віддати в боротьбі!

Приспів.

Ганебні пута ми вже порвали
І зруйнували царський трон.
З-під ярем і з тюрем,
Де був гніт, ідем на вольний світ!

Приспів.

Вперед же, браття, наш прапор має
І сонце сяє нам в очах.
Дружній тиск, зброї блиск,
Кари гнів і з ним свободний спів!

Приспів.

Присвята галицькому полку УСС

Слова і музика: Ігор Жук

Низько схилилась калина, ніби молиться Богу,
Вітер за нами несе чи то пісню, чи то тугу.
Мамо, не треба, не йдіть нас виглядати на дорогу.
Ой, ще не скоро нам коників пасти коло Бугу.

Чути нам, чути, як рідний голос нас додому кличе.
Видно нам, видно біду, що наступає від Любліна.
Мамо, ми мусим бути тут, бо ми стрільці святої Січі,
Мамо, не майте нам за зле, бо то так само Україна.

Хмарами круки злітаються з Поділля і з Полісся.
З Білої Церкви удосвіта на Фастів виступаєм.
Доля на долю, як шабля на шаблю піднялися.
Хлопці, до бою! Ми свій полк докупи в небі позбираєм.

Мало нас, мало нас, замало, аби край оборонити.
Тільки й надії на шаблю, на серце і на Бога.
В Києві дзвони мовчать, бо нема об чім дзвонити:
Нашої віри нема, а чужа їм не підмога.

Синя дивізія

Заграли сурми золоті,
Лунають кличі бойові,
Земля дрижить, а степ гуде –
Синя дивізія іде!

В сонці горять прапори України,
Тризуб державний нас у бій веде,
Жупани сині вітер розвіває –
Синя дивізія іде!

Здригнувся Київ золотий,
Запінився Дніпро старий,
А Володимир князь святий
Благословив нас йти у бій.

Радість, свята Покрова наша мати
Козацьку волю на шаблях несе.
Дрижить Москва, бо вже її карати
Синя дивізія іде!

Пісня про Тютюнника

Гарматним димом пропахли галуни,
І вітер степами гуде, гей, гей, гей.
Літає мов сокіл, гуляє Тютюнник.
Тютюнник на Київ іде.

Тримайтесь, герої – за нами святий Юрій
У тяжкім нерівнім бою, гей, гей, гей.
Послав нас до бою, гей, Симон Петлюра
Боронити матір свою.

Напоїмо коней із синього Дону,
Самі нап'ємося з Дніпра, гей, гей, гей.
Шикуйтеся, хлопці, хлопці, у колони.
Героїв чекає слава.

Прийде час і прийде година розплати,
На ворога нагло впаде, гей, гей, гей.
З мільйонами шабель під Київ карати
Тютюнник з Сибіру прийде.

Пісня про Залізняка

Очевидно, пісня про одного з повстанчих отаманів Півдня України періоду перших визвольних змагань ХХ століття. Перейшла в Галичину з Волині, де свого часу концентрувались чисельні військові частини армії УНР. Пісня співалась в УПА. Відомі інші пісні на цю мелодію – “Ішли ми до бою темними лісами”, “По Холмищині нашій”, “Всю ніч не вгавала”, “І знову заграли сталеві сурми”.

В степу під Херсоном високії трави,
В степу під Херсоном курган.
Лежить самотній, в могилі високій,
Максим Залізник, партизан.

Ішов він на Київ, зайшов до Херсону,
Не знає, чи верне назад.
Москалі наліво, мадяри направо,
Осталось лиш десять гранат.

І слово промовив своїм партизанам,
Останнє слово своє:
”У місто під мури гранатами вдарим,
Гранати врятують усе!”

І хлопці гукнули: “Гранатами вдарим!
Гранати врятують, ще й як!”
І в темну пору пробілися скоро,
Оставсь лиш один Залізник.

В степу під Херсоном...

“Підпільне військо”: УВО і ОУН

Лев Шанковський про джерела націоналістичного руху

Коли хтось шукає джерел ідеології ОУН не в притаманному для неї українському середовищі, не в творах Тараса Шевченка, Івана Франка чи Лесі Українки, не в організаціях українських, що випередили фашистські чи нацистські рухи ХХ сторіччя, як, наприклад, “Братство Тарасівців” (1891), себто не в ідеології “батька” українського націоналізму Миколи Міхновського (1873-1924), то таки може здивувати факт, що, шукаючи за запозиченнями для ідеології ОУН у чужих джерелах, дехто чомусь забуває про факт, що майже всі лідери ОУН-УПА наших днів (Степан Охримович, Степан Ленкавський, Степан Бандера, Зенон Коссак, Володимир Янів, Богдан Кравців, Роман Шухевич, Олекса Гасин і багато інших) були пластунами. Вони краще знали ідеологію Баден-Пауелла й британського скавтіngu, ніж ідеологію фашистів і нацистів, і в “пластових законах”, запозичених від ідеології британського скавтіngu, треба шукати джерел для “Декалогу”, що його уклав пластун Степан Ленкавський разом з додатком про “12 прикмет українського націоналіста”, або для “44 правил життя українського націоналіста”, що їх устійнив пластун Зенон Коссак (і Дмитро Мирон – ред.).

Шанковський Лев. Ініціативний комітет для створення Української Головної Визвольної Ради // Літопис Української Повстанської Армії. – Торонто – Львів, 2001. – Т.26. – С.35.

Декалог

Десять заповідей українського націоналіста

Я, Дух одвічної стихії, що зберіг Тебе від татарської потопа і поставив на грані двох світів творити нове життя:

1. Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за Неї.
2. Не дозволиш нікому плямити слави, ні чести Твоєї Нації.
3. Пам'ятай про Великі Дні наших Визвольних змагань.
4. Будь гордий з того, що Ти є спадкоємцем боротьби за славу Володимирового Тризуба.
5. Пімсти смерть Великих Лицарів.

6. Про справу не говори з тим, з ким можна, а з тим, з ким треба.
7. Не заважаєшся виконати найнебезпечнішого чину, якщо цього вимагатиме добро справи.
8. Ненавистю і безоглядною боротьбою прийматимеш ворогів Твоєї Нації.
9. Ні просьби, ні грозьби, ні тортури, ані смерть не приневолять Тебе виявити тайни.
10. Змагатимеш до поширення сили, слави, багатства й простору Української Держави.

Гей-гу, гей-га

Автор пісні – ст. пл. Тарас Крушельницький, ЛЧ ("Чача"). Відомий ряд варіантів, які співались в УПА.

Гей-гу, гей-га, таке-то в нас життя.
Наплечники готові, прощай, моє дівча!
Сьогодні помандруєм. Не знаємо й самі,
Де завтра заночуєм, чорти ми лісові!
Гей-гу, гей-га, чорти ми лісові!

Прапор червоно-чорний – це наше все добро,
Червоне – це кохання, а чорне – пекла дно.
Усі дівчата знають пекельні барви ці,
Забути їх не можуть. Чорти ми лісові!
Гей-гу, гей-га! Чорти ми лісові!

А як прийдеться стати зі зброєю в руках,
Маршалок поведе нас, замає гордо стяг!
І сипнемо сто тисяч у груди сатані,
Люциперові решту! Чорти ми лісові!
Гей-гу, гей-га! Чорти ми лісові!

Як впадеш в вовчу пастку, чи зловишся на дріт,
На всі питання ката давай один одвіт:
"Ми до ОУН належим, а батько наш Євген,
І слава України полине ген-ген-ген!
Гей-гу, гей-га, полине ген-ген-ген!"

Чуєш, сурми грають

Пісня постала в часі польської окупації Галичини і Волині (1921-1939 роки) в середовищі націоналістичної молоді, значний відсоток якої становили вихованці Пласту. Пісня співалась в УПА. Про популярність пісні, зокрема, свідчить різноманіття її варіантів і навіть назв: "Грають сурми, грають", "Україна-мати кличе нас повстати", "Марш молодих націоналістів", а віднедавна ще й "Марш Юнацтва ОУН".

Чуєш – сурми грають, юнаків скликають,
У ряди збирають, "Буде бій!" – звіщають. Гей!

Приспів:

Націоналісти – раз, два! Молоді орлята,
Хлопці, хлопці, соколята!

Україна-мати кличе нас повстати,
Одностайно стати, в бою погуляти. Гей!

Приспів.

Не сумуй родину, не тужи дівчино!
Кличе Україна – наша Батьківщина. Гей!

Приспів.

Ми не сплямим роду нашого народу –
І в вогонь, і в воду підем за свободу. Гей!

Приспів.

Не будемо спати, плакати-ридати,
День пімсти, розплати будем готувати. Гей!

Приспів.

За нашу Державу, за честь і за славу,
Знищимо криваву Москву і Варшаву. Гей!

Приспів.

Із Трускавця до Городка

Бойовики ОУН, пластуни Василь Білас і Дмитро Данилишин страчені поляками у львівській тюрмі Бригідки у грудні 1932 р. за участь в нападі на пошту в Городку. Ця та інші експропріаційні акції мали на меті здобуття коштів на підпільну діяльність та послаблення чужинецького окупаційного режиму.

Із Трускавця до Городка хлопці приїхали –
Як приїхали, на пошту напали, всі гроші забрали.

Із Городка до Трускавця сумні вісти йдуть,
Що Біласа та й Данилишина в кайданах ведуть.

Ще не вмерла Україна – ми її не лишим
За ню згинув Василь Білас, Дмитро Данилишин.

Пісня про Коновальця

Так Зелені сумні свята, (2)
Коновальця кров проллята. (2)
    Прийшла вістка на Україну, (2)
    Коновалець вождь загинув. (2)
Прийшла вістка з Роттердаму, (2)
Повісити чорну фану. (2)
    Встань Тарасе, встань Богдане, (2)
    Повставайте всі гетьмани! (2)
Нехай ворог лютий знає, (2)
Що Україна воскресає. (2)
    А ви хлопці молодії, (2)
    Куйте кулі сталевії. (2)
Куйте кулі, накувайте, (2)
Україні волю дайте! (2)
    Йдіть за неї воювати, (2)
    Україна – наша мати. (2)

Ци чулисьте, милі браття

Народна пісня про геройський чин “Карпатської Січі” навесні 1939 року

Ци чулисьте, милі браття,
Як боролось Закарпаття?
    Сорок тисяч воювало,
    Кров за волю проливали.
Там під Хустом ворон кряче,
На Україні мати плаче.
    “Не плач, мати, ой, не тужи,
    Я ранений, та й не дуже:
Головонька – на четверо,
А сердечко – на шестеро,
    Білі ручки – на обручки,
    Білі пальці – на кавальці...

Найми, мамо, столярика,
Найпершого малярика,
    Най ми хижу ізбудує,
    На чорненько помалює,
Без дверей і без віконць,
Бо вже тому життю кінець...”
Тепер трупи не ховають,
Похорони не справляють,
    Тільки чорний ворон вночі
    Викопує хлопцям очі...
Тече річка, тече сміло,
Несе хлопця біле тіло...
    Несе річка сестрі брата,
    Жоні мужа, дітям тата.
Ци чулисьте, милі браття,
Як боролось Закарпаття?
    Сорок тисяч воювало,
    Кров за волю проливали.

Про Лопатинського

Балада про геройську смерть у 1940 р. крайового провідника ОУН Володимира Тимчія-“Лопатинського”, вихованця стрийського Пласту. Є відомості, що автором пісні є ще один пластун – Іван Клімів-“Легенда”.

Як Лопатинський з-за кордону
У рідний край у Львів вертав,
І ніс він думи про повстання,
Тоді чекістам в руки впав.
    Їх обступили на узліссі,
    Кричали: “Здайсь, бандите, здайсь!”
    А він стиснув в руці “Мавзера”,
    “Медвідь” ґранату готував.
Їх вів “Васильків” – знав дорогу
І перший в бою він упав.
Шуміли сосни у діброві,
І скоростріл тарахкотав.
    Упала “Зена” край дороги
    Із криком “Слава! Не здавайсь!”
    Упав “Медвідь”, а Лопатинський
    На Львів, на Львів все пробиравсь.

“Скоріше, друже, поспішайся,
Тічнею за тобою йдуть!”
А він, знеможений, пристався,
Щоб хоч ті рани завинуть.

Щоб завинуті тії рани,
Щоб кров не значила слідів...
І знов обскочили вовками,
Знов скоростріл затрохкотів.

Ти їм у відповідь – ґранату,
А сам заліг і битву вів.
Вони побиті – ти подався
У дальшу путь на Львів, на Львів.

І знов три дні, і знов три ночі...
А кров значила все сліди.
І мерзли руки, сліпли очі,
І сил не було далі йти.

А як упав ти біля горба
І сонце сходило з імлі,
Тобі ввижались вежі Львова
І ніби Київ бачив ти.

І бачив тисячні колони
Братів, що на Сибір ішли,
І чув їх плач, і їх прокльони,
І регіт дикої Москви.

І бачив, як знялася буря,
Як загорявся наш вулкан,
Як нарід наш ставав до бою,
Як вів у бій полки Степан!

Сходились хлопці в темнім гаї
І вчилися з крісом, як стрілять.
Ти був там разом, друже, з нами,
Це твій їх там зібрав наказ!

І ніччю темною сходились
Багаті, бідні, батраки
З пістолем, з крісом – всі з'єдналися
В повстанські ріднії полки.

Міста горіли, гнів народу
Катів московських розбивав.
Грізною бурєю – повстанням
Народ України вставав.

Сходило сонце за горами,
Сліпило блиском. Сніг розстав.
Три дні, три ночі від кордону
Там Лопатинський з ран вмирав.

Злітались круки, гайвороння,
Співали пісеньку – кантат,
Клювали очі, біле тіло
Нікому було поховать.

Збирались вовчі сірі зграї
І тіло біле рознесли.
Даремно на тебе чекають
Твої вірні брати-орли.

А як прийшла у Львів та вістка,
У бою смертнім що ти впав,
Плачем ридала Україна
І Львів, і Київ заривав.

Повстали разом вірні друзі
І пімсту-кару присягли.
І розійшлись по всій Вкраїні,
За рідну правду в бій пішли.

Маршерують добровольці

Автор слів і музики – Роман Купчинський, Лицар Залізної Остроги.

Маршерують добровольці,
Як колись ішли стрільці,
Сяють їм шоломи в сонці,
Грас усміх на лиці.

Хто живий, в ряд ставай,
Визволяти, визволяти
Рідний край.

Тільки зброя дасть нам волю,
Гей, юначе, не барись,
В тихих водах ясні зорі
Знов засяють, як колись.

Хто живий, в ряд ставай...

Вже не буде ворог лютий
Розпинати нам братів,
Не вливатиме отрути
В серця чисті юнаків.

Хто живий, в ряд ставай...

Перед нами молодими
Простелився волі шлях,
Пісня лине в небо синє,
Переможно має стяг.

Хто живий, в ряд ставай...

Українська Повстанська Армія і збройне підпілля ОУН

Учасників національно-визвольної боротьби ОУН і УПА називали бандерівцями на честь Степан Бандери – Провідника ОУН, юнака 5 куреня УПЮ ім. кн. Ярослава Осмомисла в Стрию та 2 куреня УСП Загін “Червона Калина”.

Бандерівці – неофіційна назва членів Революційної ОУН та їх однодумців і прихильників. Походить від прізвища лідера цієї організації Степана Бандери, обраного Головою Проводу 10.02.1940 і остаточного затвердженого Другим Надзвичайним Великим Збором ОУН (1-3.04.1941). Масово вживається в значенні послідовного і рішучого борця за повну державну незалежність і соборність усіх українських етнічних земель, стала синонімом незламного національного патріота. Під час повстанської визвольної боротьби ОУН і УПА в 1940-1960 цим терміном послуговувалися її учасники. Опиняючись у безвихідному становищі і не бажаючи капітулювати перед переважаючими силами ворога, часто заявляли: “Бандерівці не здаються!” і після цього останніми кулями стрілялися чи підривали себе гранатами. Термін “Бандерівці” в такому ж значенні вживається в сотнях повстанських пісень народного і літературного походження. “Ми – хлопці-бандерівці зі зброєю в руках Бороним рідну землю, живемо у лісах”. Спроби окупаційних російського і польського режимів та їхніх сателітів і колаборантів надати терміну “Бандерівці” негативного змісту серед національно-свідомого українства не сприймалися. Непоодинокі рішучі прихильники незалежності народів Кавказу і Середньої Азії також називали себе азербайджанськими бандерівцями, туркестанськими бандерівцями і т. д.

Григорій Дем'ян

Гей, на півночі, на Волині

Слова цієї пісні написав М. Галичко (псевдо о. Василя Прийми) в Україні, травні 1943 року, в пам'ять про колишнього пластового виховника рогатинської гімназії Василя Івахова, організатора і першого командира УПА на Волині. Загинув 13 травня 1943 року, посмертно підвищений до ступеня підполковника.

Гей на півночі, на Волині,
Створилась армія УПА,
Щоби воскресла Україна
І завітала свобода.

Про контингенти там не знають,
Живуть там люди, мов в раю,
Бо за цю волю, за свободу
Волинь пролляла кров свою.

Горіли села і містечка,
Борці боролись ніч і день,
В перших рядах борців-героїв
Згинув Івахів, наш Василь.

Упав, як лицар України,
На полі слави, як борець,
Ціле життя страждав по тюрмах –
Геройська смерть сплела вінець.

Прощай, герою України,
Прощай, наш друже дорогий,
Твої діла нам незабутні,
А твій наказ для нас святий.

Сестра в селі рідненька плаче,
Щодня виходить за село:
Чи не приїхав брат додому,
Чи не побачить ще його...

Не плач сестричко, не журися,
Поглянь у синю далечинь –
Твій брат умер, та жити буде
В піснях майбутніх поколінь!

Ми вище прапор підіймемо,
Тризуб повернем до чола
І крикнем: "Слава Україні!"
Так, щоб здригнулася земля.

Лента за лентою (Вже вечір вечоріє)

Загально відома в УПА і серед населення Волині та Галичини. Відомі варіанти: "Хто любить Україну", "Як вийшли ми з криївки", "Служив стрілець при сотні", "Сонце вже сховалось". Автором був, можливо, повстанець Микола Сорочатіла-“Лютий”.

Вже вечір вечоріє, повстанське серце б'є,
А лента набої поспішно подає.
Ах, лента за лентою – набої подавай,
Вкраїнський повстанче, в бою не відступай!

В марші цілу нічку, а в ранній зорі
Почались завзяті, запеклі бої.
Ах, лента за лентою...

А ворог атакує і преться щосил,
Юнак-кулеметник їх вправно косив.
Ах, лента за лентою...

Як сонце сходило, втомлений юнак,
Упав він ранений, упав він навznak.
Ах, лента за лентою...

До нього санітарка поспішно іде,
В обличчя вдивляєсь, його пізнає.
Ах, лента за лентою...

Він в неї вдивляєсь, пече в грудях рана,
Біля кулемета дівчина молода.
Ах, лента за лентою...

А ворог атакує... В останній момент –
Наново заграв вже затихлий кулемет.
Ах, лента за лентою...

Пісня про комаря (Ой, що ж то за шум учинився)

Ой, що ж то за шум учинився,
Що Комарик до повстанців зголосився! (2)

Зголосився Комар до повстанців,
Щоб кусати москалів-голодранців. (2)

Щоб кусати москалів, ще й німоту,
Щоб прогнать з України ту голоту. (2)

Примістився Комар на дубочку,
Закріпив скоростріл на листочку. (2)

Та зірвалася нараз шура-буря,
Вона того Комарика з дуба здула. (2)

І упав наш Комар на помості,
Поламав москалям ребра й кості. (2)

Поховали москалів не по-людськи,
Видно руки, видно ноги, видно пупці. (2)

Поховали москаля, як собаку,
Видно руки, видно ноги, видно вухо. (2)

Поховали москаля край дороги,
Видно руки, видно ноги, видно роги. (2)

Поховали москаля у куфайці,
Видно руки, видно ноги, видно пальці. (2)

Гей, степами

Слова і музика належать бандуристу Степану Малюці. Вперше виконав він її під супровід бандури в часі Першого Великого Збору Української Головної Визвольної Ради (УГВР), що проходив 11-15 липня 1944 року в селі Сприня на Самбірщині. Збір, на якому головував пластун Ростислав Волошин, обрав українським Президентом полтавчанина Кирила Осьмака, а головою підпільного уряду – пластуна Романа Шухевича.

Гей, степами, темними ярами
Йдуть походом залізні полки.
Хто відважний, хай іде із нами,
Лицарями будьмо, юнаки!

За нікого битись не будемо,
До нікого в найми не підем,
Для України ми усі живемо
І за неї голови складемо.

Кожний ворог йде нас визволяти,
А для себе землю він краде,
На могилу землю буде мати,
На могилі воля зацвіте!

Лети, пісне, попід небесами,
До українських промовляй сердець,
Хай же буде наша воля з нами,
А ворожим намірам кінець!

Марш сотні “Лева”

Гей, відкривайте до свободи браму,
Кров'ю свячені золоті ключі:
Вулицями Лева веде свою кохану
Хлопець із лісу – місяць на плечі.

Гей, не страшна нам ворогова страта,
Гей, озовися, Батьку у віках.
Хлопець із лісу гуляє нині свято,
Хлопець із лісу на семи вогнях.

Приспів:

Раз, два, три, хлопці із лісу,
Раз, два, три, ми іще живі,
Раз, два, три, ворогів до біса,
Лиш одна свобода на землі.
(*вдруге*: Лиш одна Україна на землі.)

Гей, сотня “Лева” піднімає чари,
Гей, сотня “Лева” з чистої роси,
Хлопець із лісу гуляє нині свято,
На руках у хлопця – вірний син.

Гей, не страшна нам ворогова страта,
Гей, озовися, Батьку у віках.
Хлопець із лісу гуляє нині свято,
Хлопець із лісу на семи вогнях.

Приспів.

Марш “Сіроманців”

“Сіроманці” – одна з найбільш бойових сотень УПА, яка протягом 1943-1946 рр. провела кілька десятків переможних боїв з німцями, поляками і москалями. Командиром відділу був перший лицар Золотого Хреста бойової заслуги 1 кл. Дмитро Карпенко-“Яструб”, уродженець Полтавщини.

Із гір Карпат несеться гомін волі,
Із гір Карпат несеться волі зов...
Там синьо-жовті лопотять прапори –
Там вже заграла українська кров.

Там борами мандрують “Сіроманці”,
На плечах кріс, граната у руках...
Батьківщини це вірнії повстанці,
Виконують провідника наказ.

Бандера шлях до волі нам покаже,
З його наказу ідемо у бій!
І розіб'єм, розгромим кодро враже,
Запалимо визвольний буревій.

Гей, рідний брате з Заходу і Сходу,
Єднайся в один ударний моноліт!
Ми Україні вибором свободу,
Загарбницький повалимо ми світ!

Тобі на славу, Україно-мати,
Ми знищимо ката, волю принесем.
І заgrimлять повстанські гармати,
На поздоров з Твоїм воскресним днем.

Марш куреня “Бойки”

Курінь (потім сотня) “Бойки” ім. Богдана Хмельницького уславилася діями на Сколівщині і Закарпатті у 1944-1948 рр.

Світить місяць понад темним лісом,
Буйний вітер кругом завіва.
Із гір Карпат ярами на долину
Сотня повстанців гордо виступа.

Гей, гей, гей, гей, гей!
Сотня повстанців гордо виступа.

Лине пісня довкруги бадьора,
Кожен тисне зброю у руках,
Журчить потік, шумлять карпатські бори,
Веселий усміх грає на устах.

Гей, гей...
Веселий усміх грає на устах.

Стогнуть бори і палають села,
Що їх клятий комунар палить,
Ось ще хвилинка – кари час настане,
Настане суд – і катові не жить!

Гей, гей...
Настане суд і катові не жить!

Тремтять кати, почувши брязкіт зброї
Юних орлят і месників за кров,
Встає народ, вже сходить сонце волі,
Вже досить мук, недолі і оков.

Гей, гей...
Вже досить мук, недолі і оков.

Іди від мене

Іди від мене ти, моя кохана,
Зійди з очей, мене не забувай.
Я син лісів, а серце партизана,
На мене жде з побідою весь край.

Надармо ти надією палаєш,
Щоби мене до серця пригортать.
Та ти сама це дуже добре знаєш,
Що партизанам тільки воювать!

Сьогодні нас Карпати зустрічають,
А завтра, знай, Волинь вітає нас.
Відтак підемо прямо аж на Київ,
Полтаву, Харків, рідний нам Донбас.

І так ввесь час ми чайкою літаєм,
Із лісу в степ широкий ми ідем.
Ми свято вірим в нашу перемогу,
Що Україні волю принесем.

Гей, хлопці, в коло

Гей, хлопці, в коло станьмо бадьоро,
Пісню нову заспіваймо,
Ми молодії, хлопці лісовії,
З молоду світа вживаймо.

Ми молодії хлопці лісовії
Не боїмося нічого,
Ані тої слоти, ані роботи,
Ані морозу важкого.

Бо при роботі піт залле очі,
Дощ біле тіло обмиє,
Вітер обсушить, а мороз не рушить,
Тим наше тіло свіжіє.

При УПА служити, кулемет носити
І мандрувати край світа...
Ми молодії, хлопці лісовії,
Скрізь нам дорога відкрита.

Кулемет носити, дівчину любити,
І мандрувати край ліса –
Ми молодії, хлопці лісовії,
Скрізь нам дорога відкрита.

Карпатський вальс

Слова і музика: Ігор Особік

Смерека, суцільно смерека,
Чорний сніг напупонив тайгу.
Далеко, як до тебе далеко,
Чи до тебе колись я іще поверну?

Вагони, ідуть ешелони –
Етапи бісової кари.
Та жалю ні краплини немає,
Волю не здобули, та ми ще не пропали.

Та вільний, я все-таки вільний,
До тебе я подумки лину.
До тебе я смерічкою плину,
Я в Карпатах умру, хоч в Сибіру загину.

Доля – то наша неволя,
Готує нам участь одну:
Загинуть, як личить героям,
Або вижить і встать, знов, на кровну борню.

Почекайте! Вороги, почекайте!
Буде буря! Буде вогінь і грім!
Вставайте! Сильні духом вставайте!
Буде пімста страшна, будем бить ворогів!

Стежки героїв (Військо)

Слова: Іван Малкович. Музика: Едуард Драч. Пісня вже давно стала майже офіційним Славнем змагань з пішого мандрівництва "Стежками Героїв", які щороку організовує 15 курінь УСП "Орден Залізної Остроги" з допомогою всіх пластунів та Студентського братства.

Звучить як міт: відважне військо
Жило в лісах цих під землею.
І напувало з фляг австрійських
Дубів коріння – власну стелю.

Плекало волею ці звори,
А кров'ю – звіра, щоб напився.
Щоб гордими лишались гори:
Хоч хтось в цім світі не скорився.

Звучить як міт: відважне військо
Жило в лісах цих під землею.
І напувало з фляг австрійських
Дубів коріння – власну стелю.

Вони вмерли – щоб ми жили!

Героям

Він гинув з устами, повними піску, Його мокрий труп кидали на авто, Його розривала власною рукою відбезпечена граната, Він падав лицем у сніги карпатських провалів з кулею в потилиці, Його бравурну атаку на ворога переривала куля кулемета, Його косила смерть з-за вугла рукою скритовбийника, Він повисав на неславній шибениці...

Його ім'я одно: **Український Вояк**, хоч мав різні прізвища.

Часом носив Він гордо свій рідний однострій і своє ім'я, і тоді вмирав смертю Федя Черника.

Іноді гинув Він з кайданами на руках, і тоді називався Юліян Головінський.

Інколи цивільний одяг скривав Його вояцьке серце, і Він падав від кулі чи бомби агента – а ім'я Його звучало тоді: Петлюра, Коновалець...

Часом виднів постаттю українського селянина чи робітника і звався: Білас і Данилишин.

Тортури професійних катів замучували Його, вдягненого у в'язничне лахміття під прізвищем Леґенди-Климова.

Він гинув з обличчям бійця УПА – Позичанюка.

Він віддавав своє життя за своїх друзів, у чужій уніформі стрільця Дивізії – Стасенка.

Він умирав мільйони разів, невідомий, але проте незабутній.

Вояки Української Революції стали частиною ідеї, за яку згинули. Коли сказати слово "Україна" – вібрують, гудуть, бринять у ньому імена всіх Героїв, що впали за Неї. Ідея – що любов до неї оплатили Вони найціннішим своїм земним добром – життям – поїняла їх у себе, їх дух натхнув її новою силою.

І ми – Орден Українських Вояків – живемо цією ідеєю, для нас їх життя і смерть – це невід'ємна її частина.

Ми вчимося залізних слів Коновальця, ми черпаємо нову силу зі смерті Зенона Коссака, Гузара-Колодзінського, Яструба, Юрія Липи, їх "Я" стало інтегральною частиною того, що нам найдорожче, того, чим найбільше гордимось.

Ми хочемо, щоб пам'ять про них жила в цілому українському вояцтві, як приклад героїчного життя і героїчної смерті – героїства, не тільки шаленого, вогненного пориву, але героїства свідомого, яке веде вояка навіть у смерть!

Ми знаємо, що наш авангард безсмертний. Вони вмерли – щоб ми жили. Але коли буде треба – згинемо й ми, щоб жили Вони – жили вічно в серцях українських вояків.

...Одного червненого вечора, коли на Софійському майдані запалають смолоскипи, залунає об камінь бруку твердо скандований крок Українського Бійця, а голос команд сповістить Україні про Свято Героїв – тоді прийдуть і Вони, прийдуть, щоб почути довгий список своїх імен, та могутні, добути із тисяч грудей вояків Української Армії, слова:
Героям Слава!

Автор невідомий. Передрук із підпільного видання

Балада про козака Грицька

Слова і музика: Едуард Драч

Летів сред ночі, мов сказаний по степах
Швидкий та хитрий козак Грицько.
А коник носом заорав у бур'янах,
Заіржав – і жаба дала цицьки.

І в'їхав Грицько буйним носом у бур'ян,
Почухав всі свої болячки.
До ранку треба – хоч ти вистрель – у вражий стан,
А йти ж, як до Києва рачки.

Вовки й лисиці завивали у ярах,
Звіряча тічка жирувала.
І наче свічка гостра шабля у руках
При світлі місяця палала.

Він прийде у ворожий табір понад став,
Вражині вклониться він низько.
Та й збреше, збреше, як лукавий не брехав –
І в пастку піде враже військо.

А після бою в люту смерть жахлива путь:
Ось паля знизу в серце суне.
Вам, вороги, його нізащо не збагнуть.
Він вам всміхнеться й в очі плюне.

Якби ж ніхто не йшов за тебе в смертний герць,
Тобі б, Україно, не вціліти.
Летів і дибав накарачках в люту смерть
Той, хто найбільше мусив жити.

Пам'яті Симона Петлюри

Із репертуару Ігоря Жука

Хлопці, чи чули як сурма по нас голосила?
Сила ворожа закрила до волі нам шлях.
Пане Петлюро, якби то була просто сила,
Ми б тую силу давно вже тримали в руках!

Плакали верби над долею нашою злою.
Тільки й було того щастя на мент, на ковток.
Пане Петлюро, ми йшли не намарне до бою,
Щось таки, бачите, виросло з наших кісток.

Щось таки виросло, кажете... так, правда ваша,
Але ж дивіться, як глушить те зілля осот.
Пане Петлюро, то коникам завтрашнім паша
А хто на коників сяде – досягне висот.

Хлопці, то що ж вам, не шкода життя молодого?
Ваші кохані вже правнуків няньчать своїх!
Пане Петлюро, ми з тим нині
Щоб не за себе молитись Йому, а за них.

Що ж Україні навік вікувати сумною?
Ми ще народимось в наших онуках не раз!
Хлопці, я дякую вам, що були ви зі мною,
Хлопці, я дякую долі, що був біля вас.

Не сумуй, дитино

Слова: Олександр Олесь. Музика: Ігор Особік

Не сумуй, дитино, що немає тата,
Мабуть, його в полі стримала розплата.

Він прийде додому, принесе гостинця –
Повні поли маків і перлин для синця.

Не лютуй, що тато не прийшов на свято,
Мабуть, його в полі стримала розплата.

Ти ж хіба не бачив, як вояк-чужинець
Все питав у мене: "Кто он? Українець?"

Як я від удару серед хати впала,
Як він бив ногами, як я проклинала.

Не журися, сину, що немає тата,
Мабуть, його в полі стримала розплата.
Виростай, мій сину, будь міцний, як криця.
Виростеш – скажу я, де лежить рушниця,
Де лежать набої, де лежить граната.
Не сумуй же, сину, що немає тата.

Там за лісом сонце сходить

Там за лісом сонце сходить,
Вождь Бандера йде до нас.
Там за лісом сонце сходить, та сходить,
Вождь Бандера йде до нас.
Як приїхав, крикнув “Слава! (та слава!)
Фронтом, фронтом по Кавказ!
Я приїхав привітати, (вітати,)
Своїх друзів повстанців.
Щоб у перші лави стати, (та стати,)
І на займанця вести!”
Кавалерія з-за ліса, (з-за ліса,)
А піхота з-за гори.
Кавалерія на шаблі, (на шаблі,)
А піхота на штики!
Ми зі свеї України (Вкраїни)
Всю жеброту проженем.
А на своїй Україні (Вкраїні)
Всі щасливо заживем.

Йшли селом

Йшли селом, йшли селом партизани
По землі, українській невільній землі.
І у кожного зброя була за плечами,
І у кожного смуток і біль на чолі.
Біль і смуток за всю Україну
І за спалені села, за зрубаний сад.
За ту пісню, що чули колись солов’їну,
Але їм вже не було дороги назад.

Бо дорога назад – то неволя,
І ховатися в лісі не будемо ми.
Ми підемо вперед і здобудемо волю.
України своєї ми вірні сини.

Хтось з них пісню почав, і вона пролунала
На всі гори, долини, на весь рідний край.
Щоби знали усі – Україна повстала,
Ти лети, наша пісню, аж за небокрай.

І не всі повернулися з бою додому.
І не всіх дочекається рідна сім'я.
Пам'ятайте ж ви їх, пам'ятайте такими,
Пам'ятай їх завжди, українська земля.

Йшли селом, йшли селом партизани,
По землі, українській невольній землі.
І у кожного зброя була за плечами.
І у кожного смуток і біль на чолі.

Там попід лісом

Там попід лісом, темним бором
Повстанці наші йдуть,
І на руках своїх могутніх
Товариша несуть.

Приспів 1:
І знову хмари потемніли,
А з моря йде туман.
Скажи, скажи, чого задумавсь,
Повстанський отаман?

А той товариш, хлопець бравий,
Повстанець молодий,
Він цілий кров'ю обіллятий,
З розбитими грудьми.

Приспів 2:
І знову хмари потемніли,
Стріляв наш кулемет,
Комуна боса утікає,
УПА іде вперед!

А як вже вийшли на полянку,
Сказали сотням: "Стань!"
Сказали сотням: "Стань на струнко!"
І: "На могилу глянь!"

Приспів 1.

“Спочинь, наш друже, хлопче бравий,
Відважний, молодий!
Тебе ми з честю поховаєм,
А завтра підем в бій!”

Приспів 2.

Хорунжий

Слова і музика Олега Покальчука – першого зв’язкового куреня УПЮ ч. 9 ім. Василя Стуса у Луцьку, першого голови КПС в Україні, організатора перших СВТ “Калиновий оберіг”. Пісня присвячена генерал-хорунжому Роману Шухевичу.

Ти повертаєшся в село,
Його неначе не було.
Тут кожне згарище священне.
А в місті розкопали рів,
А в нім – тіла, і на горі –
Твої батьки і наречена.

Викопуєш і чистиш кріс,
Ідеш з повстанцями у ліс,
Стежею кінно і оружно.
Ракета вгору йде – “Алярм!”
Оце вона – твоя зоря,
Недовга, а яка ж ясна.
Хорунжий, хорунжий.

Пізнаєш шлях, побачиш ціль.
До сповнення обітниці
Покличуть Бог і Україна.
І славний двоколірний стяг
Засяє у твоїх руках
Дороговказом по руїні.

Незримий кулемет заграв
Мелодію нічних заграв,
Життя без помсти осоружне.
І ні Варшава, ні Москва
Не ствердять тут свої права.
За це ти покладеш життя.
Хорунжий, хорунжий.

Нащадок підлого раба,
Який кричить тобі: "Ганьба!"
І марить більшовицьким "раєм",
Не встигне кинутись назад,
Ти кільцями ручних гранат
Життям зарученим заграєш.

Кохання не заступить шлях,
Тобі роковано в зірках,
Ніхто не втримається поруч.
Самотній легше йде у бій,
Собі лишаючи набій.
До вимаршу вперед
І вгору, і вгору.

В обличчях блазнів грає лють,
І вдови зрадників плюють
При згадці імені твого не дармо.
Їм ріжуть слух твої пісні
І все ввижається вві сні
Прихід московського жандарма.

Та чути крок нових полків,
Юнацькі погляди палкі
Доводять, що не вмерла мужність.
До звіту правді "вправо глянь!"
Герою визвольних змагань,
Повінчаний із майбуттям
Хорунжий, хорунжий.

Іду на вас!

Плекаймо культ зброї!

*Нехай вічна буде слава, же през шаблі маєм права!
Іван Мазепа*

Вся наша нація нині віддає поклін зброї. В чому секрет цього культу, що так нежданно спалахнув серед найширших кіл нашої суспільности? Ясно, що цей культ – це найбільш зрілий вияв остаточної підсвідомої постанови всієї нації, що досить нам жити життям підлого раба, що змушений безперервно боязко оглядатися на дуло нагана гестапівця чи енкаведиста; це доказ, що українці вже гідні жити самостійно, бо волю купують ціною крові, силою української національної зброї. І хоча нашому поколінню судилося проживати в найгіршій тюрмі народів, яку знала історія, в ССРСР, наш народ не зломився. Уся наша суспільність порозумілася в одному: що можна буде жити тепер, у большевицькій дійсності, тільки зі зброєю в руках. Ідучи за інстинктом самозбереження, молоді і старі простягнули руки за зброєю, із амбіцією здобути її самому. І коли всім недоковрим нашим землякам, що зразу пішли на співпрацю з большевиками або навіть зважилися жити тільки легально, нквд і партія не залишили жодної іншої волі, як тільки волю зраджувати власний нарід, – тоді ми, українська озброєна суспільність, в найбільш реакційнім, антидемократичнім, поліційнім режимі потрапили вже таки не короткий час заховати національну самостійність, фізично зберегти тисячі одиниць, які, не озброєні, згинули б вже були по тюрмах, під тортурами чи на засланні, а іншим замінили ганебну смерть за Сталіна на вічно зелений вінок славної смерти за власний народ. І хоч як це большевицьким опричникам неприємливо, хоч скільки вони проливають жовчі та точать оскаженілої слини, – все-таки навіть на сторінках своєї преси мусять признати, що український народ живе таки самостійно, згідно з власними законами, що в їхній державі таки росте і розвивається УССД, хоч якби ССРСР із цієї вагітності був незадоволений. Тим більше, що небажаного плоду вбити ніяк не можна: він має сталеві зуби та озброєні руки, якими загрожує розсадити ввесь організм своєї самозванчої мачухи.

Найважливіші, отже, ці сталеві зуби, граната за поясом та “фінка” на плечах – символ та фактична основа нашої самостійности, нашої влади, нашої особистої гідности й волі.

Тому, український повстанче, пам'ятай:

1. Доки держить Твоя рука зброю, доти Ти вільна людина: володієш смертю для ворога і для себе.

2. Зброя Твоя зрошена кров'ю українського народу, що з нараженням власного життя здобув її для Тебе; він жде Твою оборону.

3. На Твою зброю дивляться шклисті очі Твоїх друзів-героїв із високих шибениць та змиті в сльозах очі Твоїх рідних, що караються по тюрмах і засланнях, як на свого месника; отже, не марнуй її, ніколи не віддай її в руки ворога.

4. Зброя в полі – це Твій найкращий союзник, приятель і мила; бережи її та не жалій для неї уваги, щоб не зрадила Тебе й не завела в потрібі.

5. Зброя Твоя зробила Тебе українським повстанцем; без зброї Ти кандидат на гарматне м'ясо, скатованого трупа, каторжника або проклятого зрадника.

6. Зброя – це символ Визвольних Змагань українського народу; передай її несплямленою своєму спадкоємцеві, щоб умів він берегти святого діла – незалежності України!

М. Дмитренко (Богданна Світлик) // Повстанець. – 1945. – Ч.5-6. – С. 7-11.

Нас питають, якого ми роду

Нас питають, якого ми роду
І на кого гартуєм штики, –
Та ж то ми на врата Царгороду
Прибивали залізні щити.

Та ж то наша залізна долоня
Так стискала залізо мечів,
Що стогнала зухвала Варшава
І москаль мимоволі тремтів.

Ми водили в Москву Сигізмунда,
Під Полтаву варязькую рать.
Ми карали Росію за Суздаль,
За Базар ми ще будем карать.

І ще скажемо: “Досить вже, досить!”
І дух помсти освятить наш чин.
І ще будуть пальці прилипати
До насичених кров'ю мечів.

Хай горить пограбована хата
І в руїнах лежить Чигирин.
Стане степ українцеві братом.
Захороннеє місце – яри.

Нас далеко у світі всі знали,
Пам'ятали поляглих ми кров,
Ми загарбників люто карали
І карать починаємо знов!

Дюнкерк

Слова і музика: Едуард Драч

Крізь шанці байраків і полки смерек
Їхали козаки брати порт Дюнкерк
Отамане, взяти скриню нам дозволь,
Кажуть, що сам платять Франції король.

Приспів:
Під Дюнкерком ждали мушкетери короля,
У жабо убралася земля.

Гаркнули мортири – світ в очах померк:
Славним мушкетерам не дався Дюнкерк,
І пішли козаки кров із молоком –
Морем Сагайдачний, берегом Сірко.

Приспів:
І салютували мушкетери короля,
Залилась шампанною земля.

З Версалю цидулка мон-амі Сірку,
Бурштинова люлька і мерсі-боку.

Приспів:
Але всі таляри до Варшави попливли,
Де казну крульові підтягли.

Пропали таляри, ну хай їм і грець,
Наше діло слава і лицарський герць,
А крульові потім прийдеться згадать,
Зате буде внукам що в піснях співать.

Приспів:
Як салютували мушкетери короля,
Залилась парфумами земля.
Як салютували мушкетери короля,
Ой тоді хиталася земля.

Лист султану

Слова і музика: Едуард Драч

Жив та був собі султан –
Над басурманами пан.
Написав своє послання
Запорозьким козакам.

Не чинить, мовляв, борні,
І скоряйтеся мені.
А я знаю-подумаю,
Чи пробачить вам чи ні.

А ще написав султан,
Що усім народам пан,
Всім османам, басурманам,
Навіть християнам нам.

Приспів:
Ой ви, братці-слухачі,
Не гнівайтесь слухаючи,
Бо що знаю, те й співаю,
Брехень не нюхаючи.
Брехень не нюхаючи.

В Чортмлику на Січі
Запорожці-вусачі
Посідали-написали
Відповідь регочучи.

Здрастуй, батечку султан,
Вушко ти свиняче,
Ти ослам і свиням пан
... кобиляче.

Нехай християнський край
Тобі в снах не сниться.
Ну на цім і прощавай,
Віфлемська ослиця.

І листа у ворожий стан
Із реготом моцним
Підписав Сірко Іван
З військом Запорозьким.

Рік і день у нас
Тому поцілуйте
Прямо в ... усіх нас.
І не вередуйте!

Приспів.

А за кума Нестора

Слова і музика: Костик Дудник

А за кума Нестора весело жилось.
А за кума Нестора весело пилось.
Випало на долю хлопцям кулемет,
Матінкою – воля, а батечком – багнет.

Степом чумацьким, шляхом золотим,
Серденьком козацьким, конем вороним
Гуляли ми, хлопці, від моря й до Дніпра
І свої тримали за волю прапора.

А тепер нам, браття, сумно на душі,
На наших могилах вирости кущі.
Годі, братці, годі коня напувать,
Треба їхать край свій рідний визволять.

Марш “Україна” (Чорними хмарами вкрита руїна)

Пісня співалась в УПА. Слова Івана Багряного, музика Григорія Китастого – відомого бандуриста і композитора з Полтавщини, керівника Капели Бандуристів ім. Шевченка.

Чорними хмарами вкрита руїна,
Вітер на згарищах грізно гуде.
Мов дика пустеля, лежить Україна,
Плаче дівчина і месника жде.

Приспів:

Раз-два, до бою, не шкодуй собою,
Меч піднеси і на відліт бий.
Бий до останньої кулі набою,
Бий за Вітчизну й поляж головою,
За Україну вперед, вперед! Бий, бий, бий!

За нас пройшли через муки й тортури,
Як приклад великий, як жертви для нас
Великі звитяжці Мазепа й Петлюра,
Петро Дорошенко, Богдан і Тарас.
(або: Павло Полуботок, Степан і Тарас).

Приспів.

За матерів і за глум, за руїни,
За немовлят і румовища хат,
Вставай, Україно, могутня і сильна,
Від синього Дону до сивих Карпат!

Приспів.

Плекаймо силу

Плекаймо силу

Підставові елементи людського життя, як воля, дух, характер, віра, правда, любов і інтелект, коли вони є насичені силою і відповідною динамічною натугою – стають вартостями вищого порядку, бо можуть владно опанувати життя й підносити його. Коли ж цієї сили бракує їм, тоді є теоретичними й статичними поняттями без практичної спроможности.

У житті ніколи не будьте без мети, але не обмежуйте себе метою – вмійте глядіти ще далі поза неї. Мета для вас це та сила, що унапрямуватиме ваші зусилля, але ж вона не може прив'язати вас до себе так, щоб скостеніли ви з нею чи радше із здійсненням її, як індійські йоги. Нехай кожне досягнення мети буде для вас побудженням для дальших тяжчих і ще вищих цілей.

Ідіть у життя як титан Геракль, що знав неустанну потребу поборювати перешкоди. Будьте непосидючі і прагніть вічного росту й усю динаміку свого буття віддайте вдосконаленню життя і плеканню все нових і кращих вартостей.

Плекайте силу й самі будьте силою своєї нації, силою її краси, потуги щастя. Будьте силою, що рішатиме все про перемогу волі нашої нації.

Не будьте філософами, – але, маючи світогляд і змисл тямучости, проникливість інтелекту, глибинність мислителя і прозорливість – ідіть у життя, як герої йдуть – прагніть боротися за життя і за те, що найцінніше в ньому. Досконаліть себе й інших, плекайте характер і станьте твердою основою кращих суспільних відносин і господарських укладів і пам'ятайте, що все нове треба починати від зараз і від себе. Не говоріть: десь там, колись – бо це робить із вас мрійників типу Шігальова Достоевського.

Будьте одушевлені життям – несіть культ життя і самі будьте його образом. Жийте радісно навіть серед найтяжчих умов і цією радістю крешіть красу – тільки не скнійте. Не бійтесь ударів, але не падіть під ними.

Коли вас щось розніжує надмірно й вбиває силу, тоді гартуйтеся – йдіть в лоно природи й від неї безпосередньо черпайте запаси для твердого й мужнього бойового життя. Вона – природа, обоснована силою, – любить сильних і дружить з ними, але є жорстока до кволик.

Природа – твір самого Бога – вона має життєдайну силу для нас, тому дружиться з нею й любить її. З природою рідного краю зокрема творить одну й будьте захисниками її, так як вона є джерелом нашого життя.

Любіть сонце – воно дає енергію ясности.

Любіть весну, як силу, що будить життя, що є образом вічного ставання й молодечости. Любіть літо й його жар, що палить не раз аж до упадку на шляху мандрів – воно робить вас витривалими.

Любіть зиму і її лють – вона скріплює вашу відпорність.

Виплекуйте в собі ті вартості, життєву силу й відпорність на найтяжче, сповнені безмежною ідейністю й готовістю життя віддати за ідеал – горіть ідеєю до найвищої ідеї української нації, – віддати себе й своє життя їй у тій свідомості, що віддає себе в найкращій і найбільш досконалій формі.

Тоді будете справжніми людьми й справжніми суспільниками, тоді станете гідними синами рідної нації.

В ім'я цього та в ім'я світлості нашого прийдешнього необхідно кликати до всіх молодих:

Хай сповняє нас неустанна жажда бути творчими і дати з себе найбільше вартостей. Бажайте бути кращими, дужчими й вартіснішими, як наші великі й славні попередники, але ж разом з тим будьте шляхетні аж до крайности, бо шляхетність і моральна чистота дасть вам змогу бути справді кращими й надхне ваші вчинки великістю.

Динаміка життя – це діюча сила творчих зусиль, це напір творчого росту й змаг до кращого буття. Тільки ті люди, що в глибині своєї істоти є справді динамічні, що сповнені нічим невгамовною потребою боротьби за кращий світ і кращі вартості – вибиваються на поверхню життя і є творчі. Пам'ятаючи про це, мусимо плекати силу в найширшому розумінні: силу тіла, силу волі, силу духа, силу моралі, силу інтелекту, силу життєрадості і неустанного творчого чину.

Мусимо нести в життя культ сили!

Зі становища націоналістичного світогляду – жити – значить віддати себе творчим зусиллям в ім'я великої ідеї, щоб на шляху життя нанизати свою окрему вартість і в той спосіб підносити рівень буття. Коли ж підносимо наше буття до висот ідеалу, мусимо ще вище ставити наш ідеал і так у безконечну чергу, щоб життя росло і ми в ньому, і щоб був вічний ріст до досконалости. Важне, щоб пам'ятали ми про безмежні творчі потенції, що є в людині, і вміли ці потенції перековувати в твердий чин.

Коли молода людина забуває про динаміку й умістить свій молодечий порив у певну статистичну систему вартостей і хоче після певних досягнень

спокійно зажити, тоді вона вже скінчена, як суспільно творча істота і від неї вже нема чого надіятися. Світ молодечих поривів рішає про прийдешнє людини – а хто в молодості літ не є палким ідеалістом – цей до старости літ стає черствою людиною. Це ясне, бо молодість – це потенціал мужности.

Ця стаття вихованця дрогобицького Пласту Зенона Коссака вперше була опублікована у львівському журналі молодих "Дорога" в 1937 році. У цей час Зенко вже з кілька років сидів у польській в'язниці, тому й стаття була підписана тільки ініціалом "К".

Марш "Легіону"

Слова і музика: ст. пл. Славко Юрчишин, ОЗО і ст. пл. скоб Богдан Кухарук, ОЗО. Пісня складена 14 серпня 2001 року в селі Лаврів. Пісня стала маршем табору "Легіон".

Вже не скажуть "діти" про нас,
Стати воїном прийшов час.
Переконаляльна стежа не легка.
Але щоб мети досягти,
Сили в собі мусиш знайти.

Віримо у те, за що клав
Голову свою Святослав.
Не існує слова "полон"
Для тих, хто пройшов "Легіон"!

Воїна ми шляхом підем,
"Легіону" стяг піднесем.
Й понесем в життя круговерть
Гасло "Перемога або смерть!"

Полетів би-м на край світа

Полетів би-м на край світа,
Як вітер, що в полі літа, гей,
В гамерицький край.
Лем жаль ми тя, моя хижо...
Лем жаль ми тя, моя хижо
Солом'яна, жаль.

А у нас велика біда –
Не можна заробиць хліба, гей,
Мушу їхаць в даль.
Лем жаль ми вас, мої верхи...
Лем жаль ми вас, мої верхи
Зеленії, жаль.

Лем жаль ми вас, вівці сиві,
Же-м вас плекав без три зими, гей,
Ой жаль ми вас, жаль.
А іначе би-м поїхав...
А іначе би-м поїхав
В гамерицький край.

Лем жаль ми тя, моя страно,
Де живуть мамічка з няньом, гей,
Ой жаль ми тя, жаль.
Хоць в нас біда – не поїду...
Хоць в нас біда – не поїду
В гамерицький край.

Лемківщина

Слова і музика невідомого автора. Пісню записав Андрій Гусак зі Стрийщини, активіст Студентського Братства, один із координаторів ГКО "За правду" у березні 2001 року.

Як часто я бачу вві сні украдені гори,
Котрі стережуть від мене прикордонні дозори.
Я там ніколи не був, хтозна, чи буду колись,
Та ще півстоліття тому мої батьки там жили.

Приспів:
Але там, на Лемківщині, наші місця святі.
Там, на Лемківщині, ще стоять наші хати.
Як ти, Лемківщино, живеш без нас на самоті?
Чи не зогнили, не поржавіли хрести
На могилах дідів.

Ми по світу розкидані, неначе жиди.
Хто дав право вершити нашу долю, наші "старші брати"?
Гори повиті туманом – хто мені їх верне?
Я знаю, десь там, понад Сяном, є ті, що чекають мене...

Приспів:
Бо там, на Лемківщині...

І я знову ночами не сплю, мов сновиди якийсь.
Я знаю – мій шлях туди не буде легкий.
Бо там, де кінчаються гори, – там щастя нема.
У нас різні закони, а навколо тюрма.

Приспів:
Але там, на Лемківщині...

Хмари грізніше зійшлися над головами...

Слова і музика: Ігор Особік

Хмари грізніше зійшлися над головами,
Та ще жевріє в небі сонця кривава заграва.
Під прапор ставайте, хто з нами, співайте з нами.
Хто з нами – поляже, та крок не поступить назад.

Приспів:
Встаньте з колін, українці, на повний зріст.
Єднаймося, браття, пліч-о-пліч, до спини спина.
Чи витримаєм, коли знов вдарить грім?
Чи проти вогню сили вистачить нам?

Галичина, Волинь, Поділля, Карпати,
Полісся, дніпряни і Буковина,
Гуни і анти, шановні емігранти,
Єднаймося, браття, бо то є одна сторона.

Приспів:
Обтрусіть коліна і встаньте на повний зріст.
Нам доля дає, напевно, останній шанс.
Козацькі сини, голови підійміть.
Правда за нами і Бог з нами в слушний час.

Гей, ви чуєте, наші герої дують в сурми.
Бійці-одинаки кличуть в надії до нас.
Вони слово і волю несли нам крізь каторги й тюрми.
Ще тверда їх рука не втомилась від болю та ран.

Приспів:

Обтрусить коліна і встаньте на повний зріст.
Нам доля дає, напевно, останній шанс.
Козацькі сини, голови підійміть.
Правда за нами і Бог з нами в слушний час.
Встаньте з колін, українці, на повний зріст.
Єднаймося, браття, пліч-о-пліч, до спини спина.
Чи витримаєм, коли знов вдарить грім?
Чи проти вогню сили вистачить нам?

Ми витримаєм, коли знов вдарить грім.
Та проти вогню сили вистачить нам.
Тож встаньте з колін.

Пісня “Лісової школи”

Слова: к. вояк УПА Андрій Мицьо, 1970 р.

Школа Лісовая, гордість пластовая
Нам, юнакам, це Січ-Мати
Ми молодії, хлопці лісовії
З вітром йдемо мандрувати.

Нам не страшная праця важкая,
Сміло у лави ставаймо.
Ми молодії, хлопці лісовії,
Тіло і дух заправляймо.

Поведем табори у Скелясті гори,
Вовча Тропа нам відкрита.
Ми молодії, хлопці лісовії,
Гей, помандруєм край світа.

Школа лісовая, гордість пластовая,
Шляхом повстанським ідемо.
Ми молодії, хлопці лісовії,
Для України живемо.

Задивляюсь у твої зіниці

Слова: Василь Симоненко

Задивляюсь у твої зіниці
Голубі, тривожні, ніби рань.
Крешуть з них червоні блискавиці
Революцій, бунтів і повстань.

Приспів:
Україно! Ти моя молитво!
Україно! Моя розпуко вікова!
Гримотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.

Одійдіте, недруги лукаві,
Друзі, зачекайте на путі.
Маю я святе синівське право
З матір'ю побуть на самоті.

Приспів.

Хай палають хмари світанкові,
Хай сичать образи – все одно
Я проллюся крапелькою крові
На твоє священне знамено.

Приспів.

Чорні хлопці

Слова і музика львівського гурту "Дивні", що мав певне відношення до рою Організації Української Молоді "Спадщина" під назвою "Чорні хлопці".

Чорні хлопці рушають у ніч
Крок за кроком і пліч-о-пліч.
Захід сонця позаду згасає.
Таємничими схилами гір
Ми йдемо до холодних зір.
Темна ніч чорних хлопців вітає.

Приспів:

Не згасить свого вогнища ви.
Гей, дівча, не заплющуй очі.
Виглядайте – і прийдем з пільми,
Ми прийдем опівночі.

Чорні хлопці, попереду шлях,
Ліс нам батько, а небо – дах,
Вовче лігво в негоду сховає.
Боротьба причаровує нас.
Дух повстання ще в горах не згас.
Небезпеці назустріч рушаєм.

Приспів.

Чорні хлопці рушають у ніч
Крок за кроком і пліч-о-пліч.
Захід сонця позаду згасає.
Таємничими схилами гір
Ми йдемо до холодних зір.
Темна ніч чорних хлопців вітає...

Приспів.

Пісня про мову

Слова і музика: Ярослав Юрчишин, ОЗО

Хай щастя не вічне, а життя скороплинне,
Ой, роде мій красний, не скорочуй його.
Немає держави, малої країни,
Яка б відцуралась від слова свого.

Хай спливають роки, виростають діти.
Та не можна свого чужим замінити.

Все тільки найкраще з усієї планети
У мову впадає, немов ті потічки.
Навіщо ж міняти слово наших поетів
На річку, якою нам в безвість пливти?

Як іскриться вода, дно все глибше зникає.
Найрідніша ріка зцілить, що відмирає.

Та раптом міліти наша річка почала,
Із річки чужої попала вода.
Вона непогана, та нас роз'єднала,
Та нас поділила на табори два.

І нема щастя нам, ой, та на цім світі –
Різними мовами розмовляють одних батьків діти.

Ой, чистити треба стрімку мову-річку
Від намулу-бруду з чужих берегів.
Бо діти маленькі як вип'ють водички,
Забудуть про славу дідів-прабатьків.

Ти, юначе, не стій, ой, не стій, ради Бога.
В бій запеклий вступай, поки не збили з дороги.

Ти, пластуне

Ти, пластуне, живи сам собою,
В кожний мент будь готовий до бою!
Твій рідний край в неволі, у кайданах,
Сочить кров в незагоєних ранах.

Приспів:
Підем в бій, всі як стій,
За красу, за нарід свій!
Гей же ідем, ідем, ідем, гей!
Стяг побіди високо несемо.

Краю рідний, радій, не журися,
Лиш у наші серця подивися:
Там повно сили, віри незламної
Захистить від навали грізної.

Приспів.

Хай мене, хай до війська заберуть

Хай мене, хай до війська заберуть,
Хай мене там чорти не задержуть!
Хай командири не ріжуть і не б'ють –
Хай мені, хай мені поїсти дають!

Хай мені, хай дадуть автомат,
Хай мені грець, який я файний солдат!
Хай бояться мене всі вороги –
Хай мені, хай мені припадуть до ноги!

Хай лівою, хай правою, хай вірою, хай правдою!
Хай лівою, хай правою, хай вірою, хай правдою!
Хай лівою, хай правою, хай вірою, хай правдою!
Хай силою, хай славою, хай!

Хай мене, хай чекає рідня,
Хай не сумує жодного дня!
Хай за мною не палять мости –
Хай мені, хай мені пишуть листи!

Хай мене, хай дівчинонька жде,
Хай більше ні з ким гуляти не йде!
Хай-но додому я повернусь!
Хай мене, хай мене – я з усім розберусь!

Хай лівою, хай правою, хай вірою, хай правдою!
Хай лівою, хай правою, хай вірою, хай правдою!
Хай лівою, хай правою, хай вірою, хай правдою!
Хай силою, хай славою, хай!

В царській армії служив,
Чорні вуса я носив,
Ще й гвинтівку на плечі!
Гопчі-дричі, гопчі-чі!

Хай лівою, хай правою, хай вірою, хай правдою!
Хай лівою, хай правою, хай вірою, хай правдою!
Хай лівою, хай правою, хай вірою, хай правдою!
Хай силою, хай славою, хай.

Козачок

Слова і музика: Ігор Особік (Студентське Братство) – один із керівників охорони студентського голодування "на граніті" у жовтні 1990 року в Києві

Вітер починає знову бити грудьми в вікна.
Заспіваю пісню свою, вийду на подвір'я.
Я зібрався у дорогу, виникло бажання.
Як учора, піду знову пошукати щастя.

Приспів:

Гоп! Я козак собі привольний.

Гоп! Я, як сокіл у польоті.

Гоп! Куди схочу, туди піду,

Через степ піду по вітру. Гоп!

Гей, гей, гей! Гоп!

А у степу – як у степу, вітер повіває.
А три верби, три тополі від дощу сховають.
Що козаку в полі треба – кирею й шаровари,
Ще й коника вороного, як у того пана.

Приспів.

Збруя мені друге ліжко, кирея – друга хата.
Шабля мені друга жінка, а Січ – наша мати.
Гроші в козака не в шані, був би вільний сам він,
Були б в нього шаровари й чоботи мазані.

Приспів.

Гоп! Я козак собі привольний.

Гоп! Я, як сокіл у польоті.

Гоп! Куди схочу, помандрую,

Кого схочу – поцілую. Гоп!

Гей, гей, гей!

Приспів.

Шлях лицаря

Прикмети пластуна в житті – прикмети лицаря!

Прикмети пластуна з'ясовані в нашому Пластовому Законі. Правила, зібрані в ньому, є переданням давніх лицарських законів, а тепер уже тривалими основами культурного світу, згідними з християнською етикою, ідеалами, в ім'я яких ведеться від найдавніших часів боротьба благородності з варварством. За прикладом давніх борців усіх народів, піднялися ми, пластуни, як новітні українські лицарі, щоб іти самим і вести інших до перемоги тих ідеалів. У тому поході стаємо здисципліновано й вірно в допомогу найкращим намаганням найбільших геніїв усіх народів. Це ми, пластуни, підіймаємо стяг ясного лицарства в ім'я українського народу і його борців за правду й волю, за добро й красу, за право людини до свobodного життя. Ось правила нашого Закону й розуміння їх:

I. Пластун словний.

Раз даного слова дотримує, незважаючи на перепони.

II. Пластун сумлінний.

Кожне діло, за яке добровільно взявся, виконує по змозі якнайліпше.

III. Пластун точний.

Реченця, визначеного для початку чи кінця якогось заняття чи виконання якогось завдання, дотримується точно.

IV. Пластун ощадний.

Без потреби й користи не витрачає ні гроша, ні часу, ні енергії, а що йому залишиться, зберігає на таку хвилину, коли буде потрібно.

V. Пластун справедливий.

Він безсторонньо й без вагання признає й віддає кожному все, що кому належить. У кожному змаганні він дотримується засади "чесної гри".

VI. Пластун увічливий.

Він допомагає в чесній справі, де до цього нагода, відступає кому слід першість і гарно поводить з усіма, а особливо зі старшими віком та з жінками. Його увічливість не сміє робити враження пониження, бо це незгідне з поняттям лицарськості.

VII. Пластун братерський і доброзичливий.

Він почуває себе братом усіх пластунів, а то й скавтів чужих народів, і приятелем усіх чесних людей, а теж тварин і рослин. Він не дошкуляє

нікому, не кривдить живої істоти, навпаки, намагається кожній живій істоті в потребі прийти з допомогою. Зокрема працює відповідно до своїх сил для добра, скріплення і розвитку власного народу, без сліпої ненависти до загалу членів іншої національної спільноти. Оцю свою допомогу дає безкорисно, без пониження будь-кого і без уваги на політичні чи віросповідні різниці. Його допомога торкається виключно моральних та ідейних справ або загроження здоров'я чи життя. Він не обов'язаний помагати чужим у справах політичних, національних і особистої користи, а в ніякому випадку не вільно йому перейти межі особистої чи національної гідності.

VIII. Пластун зрівноважений.

Він не діє ніколи під впливом хвилимих настроїв, як гніву, розпачу тощо. Коли він почуває себе ображеним, шукає поради й допомоги у пластової старшини і боронить своєї чести способом, згідним із законами держави. В небезпеці життя вільно йому в межах державного карного закону боронитися, як уміє й може.

IX. Пластун корисний.

Він займається тим, що приносить чесну і справжню користь йому самому або іншим. Він теж цінить і шанує працю інших. Він визнає значення праці в такій черзі: 1) праця для розвитку всього людства; 2) праця для власного народу; 3) праця для себе самого.

X. Пластун слухняний пластовій старшині.

Він слухається пластової старшини згідно з обов'язуючими правильниками. Після сумлінного виконання наказу йому вільно, за окремим дозволом, обоснованими замітами висловити критичну гадку щодо доцільності цього наказу. Не вільно виконати наказу, який без сумніву був би незгідний з Пластовим Законом.

XI. Пластун пильний.

Він ніколи не пропускає нагоди навчитися чи довідатися чогось корисного для розвитку свого духа, своєї працездатності чи чогось, що скріплює його довір'я у власні сили.

XII. Пластун дбає про своє здоров'я.

Він шанує й плекає його як цінність загалу і як передумову своєї працездатності. Він не вживає ніяких отрут, не віддається ніяким налогам, зокрема не п'є алкогольних напків і не курить тютюну. Загалом не робить нічого, що могло б підірвати його молоді сили або спиняти їх розвиток. Він підприємчивий, енергійний і вірить у власні сили.

XIII. Пластун любить красу і дбає про неї.

Він намагається пособляти красі оточення своїм виглядом, одіжжю, своїми вчинками й мовою, пізнаючи прийняті правила доброї й гарної

поведінки, гарної української мови, і поширяє це знання словом і добрим прикладом.

XIV. Пластун завжди доброї гадки.

Він не розгублюється й не попадає в розпач навіть у найважчих умовах. Він завжди погідний, схильний до веселости, а в небезпеці відважний.

Отже коротко повторимо. Пластун є:

У своїх ділах словний, сумлінний, точний і ощадний.

У поведінці супроти інших справедливий, ввічливий, братерський, доброзичливий та зрівноважений.

Для добра України і Пласту корисний, слухняний і здоровий.

Для цілого оточення дбайливий про красу й завжди погідного настрою.

До 1 пластової проби Ти мусиш не тільки знати прикмети доброго пластуна, а й упродовж пробного часу докласти всіх зусиль, щоб справді згідно з точками Пластового Закону поступати і ці прикмети собі засвоювати. Точно дотримуючись правил Пластового Закону впродовж дальшого пластування, будуємо наш характер.

Тисовський О. Прикмети пластуна в житті // Життя в Пласті. – Торонто-Дітройт, 1961. – С. 183-186.

Алфавітний покажчик

А за кума Нестора	92
Балада про козака Грицька	82
Бо війна війною	56
Був собі лицар Цяпка	56
Буде нам з тобою що згадати	20
В Чорне море кров Дніпром тече	21
Вдаряй мечем	57
Величальна Русі	27
Вже вечір вечоріє – див. Лента за лентою	
Військо – див. Стежки героїв	
Гей ви хлопці січовії	50
Гей видно село	51
Гей, браття опришки	39
Гей, на горі там женці жнуть	42
Гей, на півночі, на Волині	73
Гей, не дивуйтесь, добрії люди!	34
Гей, нум, хлопці, до зброї	17
Гей, Пластуни	10
Гей, Січ іде	44
Гей, степами	75
Гей, там на горі Січ іде	43
Гей, хлопці, в коло	78
Гей-гу, гей-га	65
Декалог	64
Дюнкерк	90
За Сибіром сонце сходить	40
За Україну	60
Задивляюсь у твої зіниці	99
Засвистали козаченьки	17
Звитяга, вперед (Марш “Звитяги”)	20
Зірвалася хуртовина	49
Зродились ми	8
Іди від мене	78
Із полону	32
Із Трускавця до Городка	66
Йде січове військо	52

Йшли селом	84
Карпатський вальс	79
Кедь ми прийшла карта	41
Козачок	103
Леґіонер	24
Лемківщина	97
Лента за лентою (Вже вечір вечоріє)	74
Лист султану	91
Марш “Звятияги” – див. Звятияга, вперед	
Марш куреня “Бойки”	77
Марш “Леґіону”	96
“Марш ОЗО”	57
Марш “Сіроманців”	76
Марш сотні “Лева”	76
Марш “Україна” (Чорними хмарами вкрита руїна)	92
Маршерують добровольці	70
Мати яснозора	27
Ми гайдамаки	43
Ми йдем вперед	60
Ми йдемо в бій	52
Молитва перед споживанням їжі	13
Молитва після споживання їжі	13
Молитва українських націоналістів	13
Нас питають, якого ми роду	89
Не пора	45
Не сміє бути в нас страху	55
Не сумуй, дитино	83
Ой Морозе, Морозенку	33
Ой, літа орел	36
Ой, у лузі	49
Ой, що ж то за шум учинився – див. Пісня про комаря	
Отче наш	7
Пам’яті Симона Петлюри	83
Пісня “Лісової школи”	99
Пісня про Байду	31
Пісня про Данила	28
Пісня про Залізняка	63
Пісня про комаря (Ой, що ж то за шум учинився)	74
Пісня про Коновальця	67
Пісня про мову	101

Пісня про обступлення татарами Києва року 1239 від Різдва Христового	28
Пісня про Палія	35
Пісня про Тютюнника	62
Пластовий обіт	11
Полетів би-м на край світа	96
Похід козаків	31
При ватрі	12
Присвята галицькому полку УСС	61
Про Лопатинського	68
Птаха на ймення Нахтігаль	19
Синя дивізія	62
Скіф Хома	25
Соколи, Соколи	41
Стежки героїв (Військо)	79
Схрещені стріли	26
Там за лісом сонце сходить	84
Там на горі, на Маківці	51
Там попід лісом	85
Ти, пластуне	101
Хай живе Великий Комтур наш	57
Хай мене, хай до війська заберуть	102
Хмари грізніше зійшлися над головами... ..	98
Хорунжий	86
Хтось та й вродиться	18
Царю небесний	7
Цвіт України	9
Ци чулисьте, милі браття	67
Чорними хмарами вкрита руїна – див. Марш “Україна”	
Чорні хлопці	100
Чуєш, сурми грають	66
Ще не вмерла Україна	8
Юначе, ти знай	22

Зміст

Бі-Пі про Лицарів	3
Вірні Богові і Україні!	6
Українці – нація лицарів	15
Докняжа і княжа доба	23
Козацька доба	30
Народна самооборона і військові товариства	37
Українські Січові Стрільці	46
Лицарство Залізної Остроги	54
Військо Української Революції	59
“Підпільне військо”: УВО і ОУН	64
Українська Повстанська Армія і збройне підпілля ОУН	72
Вони вмерли – щоб ми жили!	81
Іду на вас!	88
Плекаймо силу	94
Шлях лицаря	104
Алфавітний покажчик	107

Мелодії і акорди до пісень можна дізнатися в таких осіб:

ст. пл. скоб Тарас Гривул, ОЗО – gryvul@ukr.net
ст. пл. скоб Богдан Кухарук, ОЗО – velikijkyk@ukr.net
ст. пл. Олександр Лінчевський, ОЗО – menimozhna@ukr.net
ст. пл. Богдан Лялька, ОЗО – bohanko@epost.com.ua
ст. пл. Ярослав Юрчишин, ОЗО – chuprynka@ukr.net

або на сайтах:

www.plast-scouting.org
pisni.org.ua

Пропозиції до “Співаника Лицаря” просимо надсилати на адресу
spivanyk@ozo.org.ua

Над упорядкуванням книги працювали озони:

ст. пл. скоб Тарас Гривул, ст. пл. Богдан Лялька,
ст. пл. прих. Володимир Мороз, ст. пл. Юрко Юзич,
ст. пл. Ярослав Юрчишин, ст. пл. скоб Богдан Яцун

Літературний редактор ст. пл. Ольга Свідзинська

Технічний редактор ст. пл. Богдан Лялька, ОЗО

Відповідальний за випуск ст. пл. Роман Онуфріїв, ОЗО

Друк: “Місто НВ”